

**VISOKA POSLOVNA ŠKOLA
STRUKOVNIH STUDIJA
ČAČAK**

SEMINARSKI RAD

Predmet: Geografija

Geografija Rusije

Mentor: _____
Profesor: _____

Student: _____
Br.Indeksa: _____

TEORIJE O NASTANKU RUSKE DRŽAVE

Postoji pet glavnih teorija o nastanku ruske države : a) slovenska teorija, b) švedska teorija, c) normanska teorija, d) baltičko-finska teorija i e) kijevska teorija

- a) **slovenska teorija** : prvi je put zabilježena u 18. stoljeću od ljetopisca Silvestra i kaže da su Rusi potomci Slovena Dunajča (Slavena sa Dunava). Silvestar se oslanjao na nepouzdanu izvore, pa je ova teorija nesigurna
- b) **švedska teorija** : ova teorija kaže da su Rusi potomci Varjaga. Po njoj, u 9. stoljeću 3 varjaška kneza dolaze u sjeverozapadni dio Rusije i vode sa sobom razna plemena, a jedno od njih bilo je pleme Rusj. Dolazi do okupljanja oko tog plemena i knez Rjurik osniva prvu državu (navodno 862. godine) i postaje knez Novgoroda
- c) **normanska teorija** : kaže da preci Rusa dolaze sa sjevera, iz Danske, njihov vođa i osnivač države bio je Roreh – ova teorija je slična švedskoj teoriji
- d) **baltičko-finska teorija** : na području Rusije (na prostoru oko jezera Ladoge) bila je velika koncentracija baltičkih i slavenskih plemena i tu je osnovana prva kneževina
- e) **kijevska teorija** : Rusi potječu iz Kijeva, a kneževina je dobila naziv po knezu Kiju. Ovo okupljanje plemena oko Kijeva se, po ovoj teoriji, dogodilo još u 5. stoljeću

U 9. stoljeću na prostoru Rusije postoje dvije velike kneževine – novgorodska na sjeveru i kijevska na jugu. Oko novgorodske kneževine su se okupila sjeverna istočnoslavenska i baltička plemena, a oko kijevske kneževine južna istočnoslavenska plemena. Krajem 9. stoljeća novgorodski knez Oleg je zauzeo Kijev i formira se velika država koja dobiva naziv kijevska Rusija (kijevska Rus). Razlika između naziva Rusija i Rus je velika jer naziv Rus označava nepodjeljenu istočnoslavensku etničku masu čiji su ravnopravni nasljednici i Rusi i Ukrajinci i Bjelorusi, dok pojam Rusija označava samo naziv ruske države, odnosno Rusa. Dakle, ispravno je reći da krajem 9. stoljeća nastaje kijevska Rus, a ne kijevska Rusija. Etnička podjela kijevske Rusi na narode se dogodila tijekom 13. i 14. stoljeća. Geopolitički gledano kijevska Rus se formirala zbog obrane – na istoku od Zlatne Horde (Mongola), a na zapadu od križara (Teutonaca).

Nakon pobjede nad Hazardskim kanatom dolazi do jačanja kijevske Rusi, pa se ova država u 10. i 11. stoljeću prostirala od Baltičkog do Crnog mora, te od Karpata do sutoka rijeka Volge i Oká. U 13. stoljeću kijevska Rus se počinje raspadati i osvajaju je Tataři (Mongoli). Utjecaj Mongola na razvoj Rusije se kroz povijest različito tretirao – za vrijeme Petra Velikog nastaje mit, pošto je Rusija gotovo 2 stoljeća bila pod utjecajem Mongola, da su oni jako pridonijeli nazadovanju Rusije. Danas se na to gleda drugačije jer Mongoli nisu nikada na ovom prostoru asimilirali narod, a nisu niti utjecali na kulturnu sferu u Rusiji. Njihov se je utjecaj svodio samo na to da su od Rusa uzimali danak. U 13. stoljeću kijevsku Rus zahvaća i još jedna nevolja jer ih sa sjeverozapada napada Velika litavska kneževina koja osvaja dosta veliki dio Rusije, pa su čak prodrli i do mjesta Možaljska – na otprilike 100 kilometara od Moskve. Situacija je za Ruse u to vrijeme bila jako nepovoljna jer je Kijev bio uključen u Veliku litavsku kneževinu, a i Novgorod također počinje slabiti. Ovakvu situaciju koristi moskovska kneževina i započinje svoj uspon.

USPON MOSKOVSKE KNEŽEVINE

Moskva se nalazila na križištu puteva i bila je trgovački grad. Njezin uspon bio je potaknut političkim faktorima, od kojih su dva najvažnija : prvi je bio politika uprave moskovske kneževine jer je Moskva bila otvoren grad za strance i bilo je mnogo etničkih skupina (tu su se okupljali Tataři koju su bježali od kana i mnogi Litavci). Tatri su u Moskvi

utjecali na razvoj konjaništva, a Litavci su pridonijeli razvoju streljaštva, pa se u Moskvi počinje formirati i relativno snažna vojska). Drugi politički faktor bio je za vrijeme moskovskog kneza Ivana Kalite (Ivan Kalitá) koji 1328. godine potpisuje sa Mongolima ugovor da će upravo Moskva sakupljati danak sa svih ruskih zemalja i davati ga Mongolima. Tim činom Moskva postaje nepobjediva za Litvu i ostale ruske pokrajine jer ih brane Tatari zbog tatarskog novca kojeg drže moskovljani. Moskovska kneževina se počinje širiti u 14. i 15. stoljeću jer joj se priključuju i ostale ruske zemlje. Bitka na Kulikovom polju bila je prva velika pobjeda Rusa nad Mongolima. Legenda kaže da su Rusi u tu bitku ušli kao nepovezan narod, a izišli kao ujedinjeni Rusi, okupljeni oko Moskve. Nakon proširenja na druge ruske zemlje moskovska kneževina se širi i dalje od toga. Osvajanjem astrahanskog i kazanskog kanata moskovska kneževina se širi do Urala. U 15. stoljeću se prvi puta spominje naziv Rusija za prostor moskovske kneževine.

ŠIRENJE RUSKE DRŽAVE DO 19. STOLJEĆA

U 16. stoljeću Ivan Grozni postaje prvi ruski car. Bio je vrlo okrutan vladar, ali sa ciljem jačanja i širenja moći ruske države (ubio je svog sina jer mu se suprotstavio kao feudalac). Nakon što je skršio moć domaćih feudalaca, Ivan Grozni širi državu prema istoku i Rusi prvi puta prelaze Ural. Način okupacije Sibira može se vidjeti na sljedećem primjeru : poduzetnici Stroganovi su sakupili oko 800 ljudi i nakon što je vojni odred zauzeo zemlju oni sa svojim radnicima, iza vojske, započinju obradu zemlje. Nakon toga dolaze državni službenici i osnivaju se gradovi. Na ovaj način su Rusi za samo 1 stoljeće došli do Tihog oceana. Ovo je bila «blaga» okupacija Sibira jer Rusi nisu bili oštri prema pokorenim narodima, već su se s vremenom čak i asimilirali s njima. Jedini kraj u koji nisu uspjeli ući na ovaj način bio je Čukotski poluotok, kojeg su okupirali tijekom 18. stoljeća. U Aljasku ulaze preko Aleutskih otoka, pa Aleutima i Inuitima donose pismo i pravoslavlje, tako da su kod Inuita i danas još česta ruska imena. Rusi dopiru sve do Kalifornije i tamo su osnovali Fort Ross odakle su slali voće i razne proizvode u Aljasku.

Sa 24 godine na vlast u Rusiji dolazi Petar I ili Petar Veliki (kraj 17. i početak 18. stoljeća). On je bio zaslužan za širenje Rusije u sjeverozapadnom smjeru. Nakon dugog «sjevernog» rata sa Šveđanima dobiva dio Karelije i dijelove Latvije i Estonije. Osvojio je prostor oko ušća rijeke Neve u Finski zaljev i na tom prostoru osniva Petrograd (kasnije Lenjingrad, a danas St. Peterburg). Petar Veliki se vrlo rano upoznao sa mješanim kulturama (tajno je odlazio u zapadne zemlje i tamo učio razne zanate). Ojačao je privredu i vojsku, osnovao je prve laičke škole i vojna učilišta, formirao je rusku akademiju i orijentirao je Rusiju prema zapadu i Europi.

Katarina Velika je vladala u 18. stoljeću i širi Rusiju prema zapadu i jugozapadu. U vrijeme njezine vladavine tri puta se dijelila Poljsko-litavska kneževina između Austro-Ugarske, Pruske i Rusije. Rusija dobiva Ukrajinu, Zapadnu Ukrajinu, Bjelorusiju i Litvu (istočna Litva se dobrovoljno predala). Katarina ratuje i protiv Turske i dolazi do obala Crnog i Azovskog mora.

RAZVOJ RUSKE DRŽAVE U 19. STOLJEĆU

Tijekom 19. st. Rusija gotovo postiže svoj teritorijalni maksimum. Godine 1809. nakon odcjepljenja od Švedske, Rusiji se priključuje Finska i s njom formira personalnu uniju (imaju zajednički parlament, vladu i guvernera). U 19. st. Rusija dobiva cijelu srednju Aziju i Zakavkazje. U Transkavkazu nije bilo agresivne osvajačke ruske politike jer se Gruzija dobrovoljno sjedinila s Rusijom zbog iscrpljenosti u ratovima s Turskom i Iranom, kao i zbog straha od prodora islama. Armenija je podijeljena između Turske i Irana pa ne postoji kao

država, ali se postavlja armensko pitanje. Rješenje tog pitanja bilo je da se Armence istrijebi od strane muslimana i zato Rusija Armeniju stavlja pod svoju zaštitu. Ratom sa Iranom Rusija dobiva Azerbajdžan. U 19.st. u Kazahstanu su postojala 3 velika plemena (Žuze) koja su vodila borbe sa vanjskim neprijateljima ali i međusobno. Najslabiji žuz traži zaštitu od Rusije koju i dobiva, ali ih Rusi i okupiraju, a nakon toga osvajaju i ostale Žuze. U srednjoj Aziji bila je prisutna vrlo agresivna osvajačka ruska politika, a jedino se Kirgistan priključio dobrovoljno dok je s ostalim državama bilo ratova i krvoprolića. Također u 19.st. u područje Rusije ulazi i Besarabija (prostor između Dnjestra i Prut = današnja Moldavija + lijeva strana Dnjestra). Dio Mandžurije (Priamurije) sporazumom s Kinom prelazi u 19.st u sastav Rusije. Godine 1875. sporazumom s Japanom otok Sahalin pripada Rusiji, a Kurili Japanu, ali to će se kasnije promijeniti. Godine 1867. Rusija prodaje Aljasku SAD-u.

RAZVOJ RUSKE DRŽAVE U 20.ST

Oktobarskom revolucijom 1917.g. srušen je ruski imperij i dolazi do građanskog rata između «crvenih» i «bijelih» (crveni = pobornici revolucije i komunisti; bijeli = antikomunisti koje podržavaju vanjske sile). Iste godine Rusija gubi Finsku, a 1918. područje Vyborga i Pečenge koja također pripadaju Finskoj. Vyborg je bitan kao tampon zona za Sant Petersburg jer je bez tog područja glavni grad bio udaljen samo 23 km od granice, a Pečenga je osiguravala 160 km granice s Norveškom. Tako nakon tih gubitka Pečenge Finska ostaje jedini skandinavski susjed Rusije. Godine 1919. potpisan je mir, ali Rusija gubi dosta teritorija. Još 1918.godine Litva, Latvija i Estonija postaju neovisne i ostaju samostalne do 1940. Rumunjska okupira prostor Besarabije, a dogovorom s Poljskom Rusija odstupa zapadnu Ukrajinu i zapadnu Bjelorusiju. Ukrajina i Transkavkazija se 1918.g. proglašavaju neovisnima ali nisu opstale jer u njih brzo ulazi crvena armija, pa tamo na vlast dolaze lokalni komunisti i one postaju komunističke države te se 1922.g. priključuju SSSR-u.

Dakle, 1922. godine nastaje SSSR koji se kao država odlučuje na socijalizam. Postoji povijesna dvojba oko socijalističkog razdoblja jer neki smatraju da je to pozitivno, a drugi negativno razdoblje ruske povijesti. U razdoblju socijalizma SSSR je bio ogromna država sa oko 22 milijuna km² čiji je predvodnik bila Rusija (danas Rusija ima nešto više od 17 milijuna km²). SSSR se prostirao na sjeveru od rt Fligeli pa do Kuške (na krajnjem jugu) i od Gdanjskog zaljeva na zapadu pa do rta Dežnev u Beringovom prolazu na istoku. SSSR je bio na čelu velike socijalističke formacije koja je proizvodila od 40-43% svjetske proizvodnje i uz SAD bio je drugi po moći na svijetu, pogotovo vojnoj. Danas Rusija mora definirati svoj položaj u novim uvjetima.

Kada je 1922. godine stvoren SSSR zemlje Zapada su stvorile «tampon» zonu prema toj «opasnoj» socijalističkoj državi. Sve što je Rusija izgubila nakon Prvog svjetskog rata ona to vraća natrag do kraja Drugog svjetskog rata, a jedan veliki dio i prije početka rata. Za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata opet se krojila karta svijeta. Tjedan dana prije početka Drugog svjetskog rata njemački ministar Ribentrop i njegov ruski kolega Molotov potpisuju sporazum o nenapadanju (dogovor Hitler – Staljin) koji definira granicu Njemačke i Rusije unutar Poljske (granica je išla rijekama Narev, Visla i Sar). Kako su i Njemačka i Rusija imale interesa na sjeveru granice dogovoreno je da Litva pripadne Njemačkoj, a Latvija i Estonija Rusiji. S druge strane, Njemačka se odrekla svojih interesa u Besarabiji koja je pripala Rusiji. Dana 01.09.1939. Njemačka vojska ulazi u Poljsku, a 17 dana kasnije Rusija sa istoka također pokreće ofenzivu prema Poljskoj pod opravdanjem da se radi o preventivnoj akciji kako njemačke snage ne bi došle do granice sa SSSR-om. Tako je došlo do podjele Poljske prema ugovoru Hitler – Staljin. Godine 1940. SSSR je zaratio sa Finskom (zbog toga izbačen privremeno iz Lige naroda) i tim ratom («zimski rat») zauzima područje Vyborga, ali ne i prostor Pečenge, kojeg je SSSR okupirao (vratio) 1944. godine. Također, 1940. godine

SSSR zauzima Litvu, Latviju i Estoniju, a Rumunjskoj daje ultimatum da će joj objaviti rat ako ne odstupi Besarabiju i Bukovinu. Rumunjska se povlači pred Crvenom armijom. Dakle, već 1940. Staljin SSSR-u i Rusiji vraća gotovo sve što je bilo izgubljeno 1917. godine, ali i naivno vjeruje u dogovor sa Hitlerom.

Dana 22.06.1941. godine Njemačka napada Bjelorusiju (SSSR) i time Rusija ulazi u Drugi svjetski rat i na stranu antifašističke koalicije koja je stvorena u ljeto 1941. godine i time će opet doći do nove podjele svijeta na dvije mirovne konfederacije antifašističkih snaga na kojima Staljin, Roosevelt (kasnije Truman) i Churchill dijele svijet (Krimski i Podsdamski/Berlinski mirovni konferenciji). Rusija, nakon velikih gubitaka i ogromnih razaranja, izlazi iz rata na pobjedničkoj strani, a rat u Europi završava u lipnju 1945. godine (a stvarno 02.09.1945. kapitulacijom Japana). Ovim konferencijama Rusija dobiva sve što je zauzela od 1939.–1944. godine. Granica sa Poljskom išla je po rijeci Bug, SSSR dobiva današnji Kalinjingrad (nekada Königsberg, koji je danas ruska enklava), zatim u dogovoru sa Čehoslovačkom SSSR dobiva zakarpatsku Ukrajinu. Na istoku SSSR dobiva Kurilsko otočje (to je bio uvjet za ulazak SSSR-a u rat sa Japanom). Godine 1944. SSSR-u se priključuje Tuva (socijalistička država na jugu). Na taj se način formirao SSSR, država sa preko 22 milijuna km² površine i 67 000 kilometra dugom državnom granicom (danas Rusija ima 47 000 kilometara granice).

Raspad SSSR-a dogodio se 1991. godine na posljednjoj sjednici Vrhovnog savjeta komunista (kasnije stvorena ZND (Zajednica neovisnih država) kao prijelazna faza prema punom osamostaljenju). Najveći geopolitički gubitak Rusije nakon ovih promjena jest činjenica da je Rusija izgubila zapadne i južne teritorije, pa je danas Rusija znatno sjevernije i istočnije nego što je to bilo za vrijeme SSSR-a (pogotovo u smislu političke moći). Rusija je danas odjeljena od srednje Europe novom «tampon» zonom koju čine novonastale zemlje s kojima Rusija ima mnoga neriješena pitanja. Poseban je problem komuniciranja azijskog i europskog dijela Rusije jer su najbolje veze išle preko nekih danas samostalnih zemalja, a pogotovo se tu izdvaja Kazahstan za kojeg se danas kaže da je «rasjekao» Rusiju.

Još od vremena Petra Velikog Rusija je težila izaći na obale pogodnih mora, pa gubitak strateški važnih morskih država predstavlja veliki korak unatrag za Rusiju koja je u jednom danu izgubila ono što je gradila više od 300 godina (naročito Baltik i Crno more). U turskom ratu, u 19. stoljeću, Rusija je pokušala osvojiti čak i Bospor i Dardanele. Danas je na Baltiku Rusiji ostao samo St. Peterburg, a Kalinjingrad je gospodarski preslaba eksklava. Na Crnom moru su Rusiji ostali Novorusis i Soči. Rusija posjeduje i istočnomorsku flotu, ali ona je predaleko da bi bila značajnije iskorištena, a sjeverna flota, u Arktičkom oceanu, može ploviti svega 4 mjeseca u ljetnom periodu kada su putevi prohodni.

PITANJE ODNOSA SA SUSJEDIMA

Rusi inozemstvo dijele na «bližnje» i «daljnje». Bližnje inozemstvo su bivše države SSSR-a, a daljnje inozemstvo su sve ostale države (npr. Moldavija i Litva, iako Rusija ne graniči s njima izravno, bile bi bližnje inozemstvo, a Finska i Kina, iako Rusija ima dugačku izravnu granicu s njima, daljnje inozemstvo). Politički problemi su se nakon 1991. godine preselili iz daljnjeg u bliže inozemstvo.

Problemi s Finskom → Finska postavlja pitanje Vyborga i Pečenge

Sa Litvom, Latvijom i Estonijom su problemi teritorijalne naravi, ali osnovni problem je pitanje ruskog stanovništva u tim zemljama, zato što Rusa u Latviji ima oko 33 %, a u Estoniji 28 %. To je posljedica toga što su nakon ulaska u SSSR, Estonija i Latvija bile suočene sa velikim valom migracije Rusa iz Sibira i Kazahstana u ove zemlje jer je Staljin predvidio da bi one lako mogle ponovno izaći iz SSSR-a, pa ih je ovom metodom Staljin pokušao jače uklopiti u SSSR. Ovo se nije odvijalo u Litvi jer je tamo bio sve do 1970-ih jak

proturuskim partizanskim pokretom, pa tako danas u Litvi nema mnogo Rusa. Zbog prijetnji i straha Rusi se nisu htjeli naseljavati u Litvu. Zato pitanje ruske manjine ne predstavlja Litvi problem kao što je to u Estoniji i Latviji. Ove dvije zemlje su uvele jake diskriminacijske zakone za rusku manjinu (i ostale manjine) tako da državljanstvo mogu dobiti samo stanovnici koji su živjeli tamo prije 1940. godine i njihovi potomci. Stoga danas u Estoniji i Latviji ima preko pola milijuna ljudi bez državljanstva. Litva je uvela «nultu» stopu tolerancije – svi koji su živjeli na teritoriju Litve u trenutku osamostaljenja, 1991. godine, imaju pravo na državljanstvo.

Sa Ukrajinom su tri ključna pitanja : pitanje crnomorske flote, pitanje energenata i problem razgraničenja. Crnomorska flota ima sjedište u Sevastopolju na Krimu, koji se danas nalazi u sastavu Ukrajine, a Rusija bi i dalje htjela da taj grad bude središte ove flote, a Ukrajina to ne dopušta. Kada je Krim ušao u sastav Rusije u 18. stoljeću brzo je formirana luka koja je imala poseban status na Krimu. Guverner Sevastopolja je bio ujedno i zapovjednik flote, a Krim je do 1954. godine bio u sastavu Rusije, a tada prelazi u sastav Ukrajine. Problem granica – jedini dio koji Rusija ne priznaje Ukrajini je Kerčinski prolaz koji sjedinjuje Crno i Azovsko more. Treće pitanje je pitanje energenata. Ukrajina iz Rusije dobiva plin i druge derivate, a za vrijeme SSSR-a se razmjena obavljala robnom razmjenom (trampom) i mnoge zemlje nisu mogle nakon 1991. godine odmah preći na tržišni sustav gospodarenja, pa se taj proces počinje odvijati u današnje vrijeme. Dolazi do uvođenja tržišnih cijena, ali taj proces ne teče glatko. Preko Ukrajine prolaze cjevovodi prema Europi, pa Ukrajina pokušava povisiti cijenu transporta, a Rusija Ukrajini naplatiti potrošnju energenata. Jedan dio energenata «nestane» na putu prema Europi.

Problem sa Moldavijom je također dosta velik. Danas Moldaviju čini cijela nekadašnja Besarabija i uski dio lijeve obale Dnjestra, a na tom malom području su većinski stanovnici Rusi i Ukrajinci. Nakon osamostaljenja Moldavija se htjela ujediniti sa Rumunjskom, ali se stanovništvo Pridnjestrovsk s time nije složilo, pa su proglasili neovisnost. Rusija službeno ne priznaje Pridnjestrovsku republiku, ali je potajno potpomaže. Danas je to službeno teritorij Moldavije, ali Moldavija nema stvarnu vlast nad tim teritorijem jer je tamo ukrajinska i ruska policija koja nadzire područje, zajedno sa lokalnom policijom.

Sa Bjelorusijom je pitanje ujedinjenja još uvijek aktualno, ali za sada se to neće ostvariti. Između ove dvije zemlje nema otvorenih međudržavnih pitanja.

Na jugu je također napeta situacija. U Transkavkaziji odnose sa Rusijom opterećuju tri glavna konflikta, a prvi je status Nagornjeg Karabaha. Ovo je samoproglashena republika čije je pitanje dovelo do rata između Armenije i Azerbajdžana i u tom sukobu Rusiju se optuživalo da pomaže Armeniju, a Tursku da pomaže Azerbajdžanu.

U Gruziji se nalaze Južna Osetija i Abhazija – ovdje se Rusiju optuživalo da pomaže tim državama u njihovim nastojanjima za odcijepljenjem od Gruzije (Rusi su u tim državama dijelili svoje mirovine, putovnice i svoju toponimiju).

Ovdje na jugu problem za Rusiju je i utjecaj SAD-a : u Kirgistanu i Uzbekistanu su se izgradile američke vojne baze (za potrebe rata u Afganistanu) i Rusija je negodovala zbog toga. U međuvremenu je baza u Uzbekistanu (Manas) prepuštena Rusima, ali ona u Kirgistanu (Karši Hanbaz) i dalje je tamo. Kirgistan za tu bazu dobiva 50 milijuna dolara godišnje. Kako za te baze više nema potrebe jer je rat u Afganistanu prošlost, danas SAD moraju plaćati oko 250 milijuna dolara za «najamninu» tog prostora. Rusiju zabrinjava moguća gradnja još jedne baze i to u Azerbajdžanu za potrebe eventualnog napada na Iran.

Pitanje Kurilskog otočja na Dalekom istoku još uvijek je otvoreno. Japan je 1951. godine morao Kurile predati SSSR-u (nagrada Staljinu za ulazak u rat protiv Japana), no danas Japanci traže povrat tog otočja u sastav Japana (Kurilski otoci su svi otoci sjevernije od otoka Urup uključujući i njega samoga). U bazi toponima Kurili nalazi se etnonim Kurili ili Ajni koji žive i na južnim otocima (rusko opravdanje da Kurili pripadaju njima).

RELJEF RUSIJE

Krajnje točke Ruske Federacije su: na sjeveru - Rudolfov otok u arhipelagu Zemlje Kralja Josipa (rt Fligeli), na zapadu se krajnja točka nalazi u Gdanjskom zaljevu (na kopnu je krajnja točka blizu grada Narmel 'na), na istoku je to otok Veliki Diomed ili Ratmana u Beringovom moru, a na jugu se u pokrajini Dagestan na granici sa Azerbajdžanom nalazi krajnja točka vrh Bazar Dyuzi (4480 m visok).

Reljef Rusije nalikuje ogromnom amfiteatru koji je zatvoren prema jugu, a otvoren prema sjeveru. U reljefu prevladavaju razne krupne tektonske strukture, a današnji reljef posljedica je zbližavanja velikih litosfernih ploča i zastupljena je čitava ljestvica geološke starosti i različitih orogeneza. Rusija se velikim dijelom nalazi na platformama (ili pločama čiji su temelji iz predkambrija)

Štitovi su mjesta za koja je svojstvena denudacija, a kristalinski temelj arhajske starosti izravno je na površini. Najčešće se na tim mjestima javljaju metamorfne stijene. Značajno je da štitovi imaju manje rudno značenje od ostalih struktura, a u njima ima željeza, bakra, nikla i građevnog materijala. Štitovi su najčešće prekambrijske starosti, a važniji su : Pribaltički (Skandinavija i Karelija), Ukrajinski, Anabarski i Aldanski štit

Platforme (ploče) su mjesta gdje ili sedimentne ili vulkanske stijene pokrivaju staru masu. Starost im je prekambrijska (paleozojska). U tim područjima od rudnog bogatstva nalazimo: naftu, plin, kameni i smeđi ugljen, kamenu i kalcijevu sol, fosfate, bakar, željezo i dijamante. Ovdje spadaju: Istočnoeuropska nizina, Srednjosibirsko visočje s Lensko-viljujskom nizinom.

Bajkalska orogeneza se odvijala na prijelazu iz prekambrija u kambrij. Sačinjava prostore koji su bogati naftom, kamenim ugljenom i tinjcima. Ovdje spadaju: Pribajkalje i Zabajkalje, zapadni dio Stanovojskog gorja, istočni Sajan, dio Jenisejskog hrpta, Turuhansko uzvišenje, Putoran, sjeverni dio poluotoka Tajmira, otok Boljševik i otok Oktobarske revolucije, te Timanski hrbat.

Kaledonska orogeneza se odvijala između silura i devona. Značajno je da njome počinje izdizanje Urala. Ti prostori bogati su naftom, prirodnim plinom, kamenim i smeđim ugljenom te polumetalima. Ovdje spadaju Tjan-šan, dio Sajana i Jablonovsko gorje.

Ploče obuhvaćaju područja mlađih platformi nastalih od paleozoika do neogena. Rudna bogatstva su nafta, plin, kameni i smeđi ugljen, treset, željezo i bakar. Ovdje spadaju Zapadnosibirska i Turanska nizina. Zapadnosibirska nizina formirana je nakon hercinske orogeneze i ima puno rahlih sedimenata (mala dubina) sa dosta nafte. Hercinska podloga je na zapadu, a prekambrijska na istoku. Prostor se postupno spuštao pa je sakupljeno preko 3500 m pokrovnih naslaga od mezozoika pa nadalje.

Hercinska orogeneza se odvijala na prijelazu iz karbona u perm. Rudna bogatstva iz tog područja jesu kamena i kalijeva sol, gips, ugljen i nafta. Područja koja su se razvila ovom orogenezom su Ural, Tjan-Šan, Stanovojsko gorje, Novaja Zemlja, središnji dio Tajmira (Biranga). Ural je gorje dugo oko 2000 km, a ako se računaju i sjeverna i južna gorja onda ima oko 2500 km. Na tatarskom jeziku «Ural» znači pojas. Širok je 40 do 60 km na sjeveru i do 150 km na jugu. Najviši vrh je Narodnaja gora (1894 m). Ural nastaje u siluru, a glavno nabiranje je u karbonu i permu praćeno vulkanizmom i tektonskom aktivnošću. Sastoji se od tri djela: *Preduralja* (koje se blago spušta, a prevladavaju sedimentne stijene i ovdje se nalaze nalazišta kalijeve i kamene soli, te kamenog ugljena, a u Baškiriji i nafte odakle do grada Ufe vodi i naftovod), *Središnjeg grebena* (koji je najsiromašniji rudama, a ima azbesta, grafita, tinjca i gorskih kristala) i *Zauralja* (koje je najvažniji dio – ono se strmo spušta prema

Zapadnosibirskoj nizini, a magmatski izljevi s gnajsom i sijenitom sadrže plemenite metale i željeznu rudu).

Mezozojska orogeneza obuhvaća područje triju oblasti : Verhojansko-čukotske, Ohotske i Sikotealinske. Rudna bogatstva ovog područja su polumetali, zlato, olovo, te kameni i smeđi ugljen.

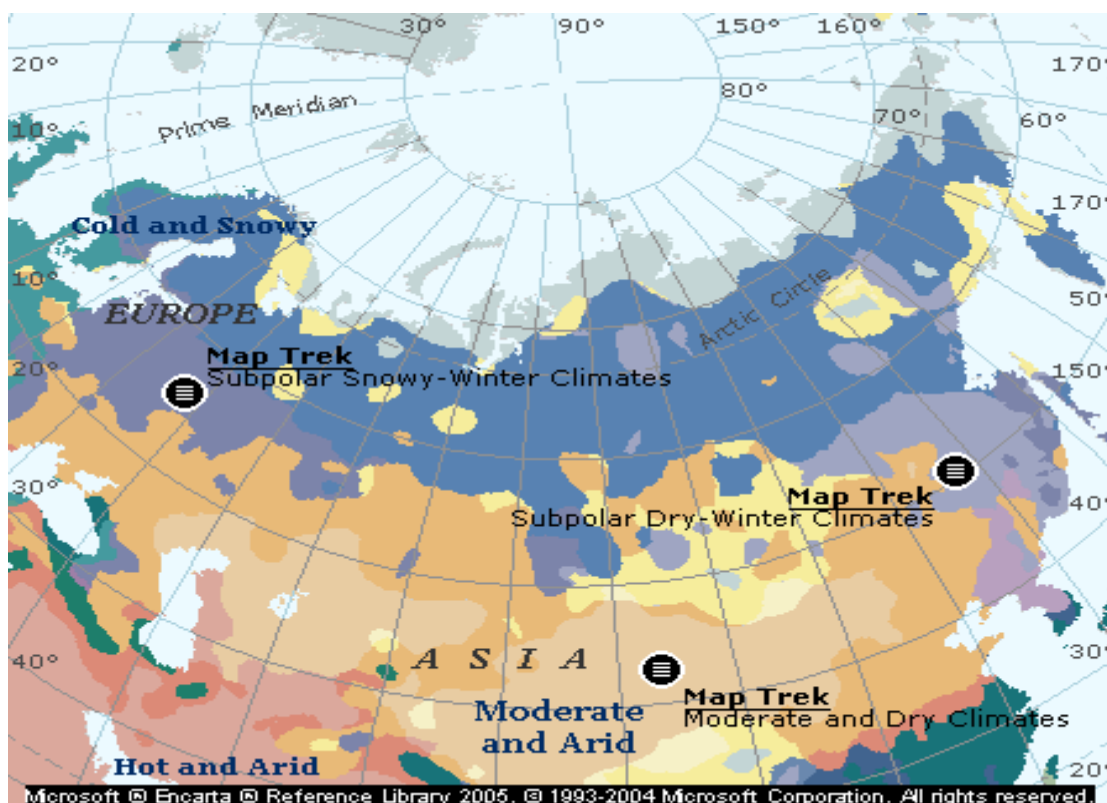
Alpinska orogeneza odvijala se u kenozoiku. Važnije rude su mangan, bakar, polumetali, boksit i željezo. Ova orogeneza obuhvaća dvije oblasti i to: Sredozemnu (Karpati, Krim, Kavkaz, Kopet Dag i Pamir) i Dalekoistočnu oblast (Kamčatka, Sahalin, Kurilski otoci i Korjačko gorje).

Na Kamčatki ima aktivnih vulkana (npr. Ključevskaja Sop – ima oblik konusa, ali osim tog glavnog konusa ima još oko 80 manjih konusa u sastavu tog vulkana). Na Kamčatki je puno gejzira, koji ovisno o sastavu ima različitu boju. Na reljef je jako utjecala glacijacija, ali je ipak bila puno slabija nego u Sjevernoj Americi (niti masa, niti površina (debljina) leda u odnosu na površinu Rusije nije bila tako velika). Ovdje nije bilo dovoljno padalina da bi se stvorio led, tako da on nigdje nije došao južnije od 60° s.g.š. (u SAD-u je dopro čak do 38° s.g.š.). Centri širenja leda bili su skandinavski poluotok, sjever Urala, plato Putoran i poluotok Tajmir. Prepoznatljivi su morenski oblici u reljefu (Valdajska i Moskovska uzvisina). Puno je i glacijalnih jezera (Ladoga i Onjega su tektonsko-glacijalna jezera, a tipična glacijalna jezera su Ilmeljn, Čudsko i Pskovsko jezero). Tragovi glacijacije izraženi su na području zapadnosibirske nizine gdje su prisutne vrlo male amplitude terena od 50-300 m (ona se smatra najvećom nizinom svijeta).

KLIMA RUSIJE

Nalazi se u području artičkog, subartičkog i umjerenog pojasa. Velik dio teritorija nalazi se sjevernije od sjeverne polarnice (već iznad 70° s.g.š. gotovo 2 mjeseca nema Sunca). Reljef je veliki faktor formiranja klime – Rusija je otvorena prema sjeveru i zapadu, a slab je utjecaj Tihog oceana, tako da je utjecaj Atlanskog i Artičkog oceana vrlo izražen. Utjecaj Atlantika se povećava zbog zapadnih vjetrova, a posebno se utjecaj zračnih masa osjeća u ljetnom periodu. Po zimi veliki utjecaj ima sibirski maksimum koji ima centar u Zabajkalju i sjevernoj Mongoliji. Tu su prisutne vrlo niske temperature i visoki tlak zraka zbog utjecaja anticiklone i ruske nizine (vedro nebo i vrlo niske temperature). Na sjeveru, na području Jakutije, u planinskim kotlinama su temperature zimi nerjetko i do - 65° C, a apsolutni minimum je izmjeren u kotlini Omjakon čak - 77° C. Količina padalina se smanjuju od zapada prema istoku, a najviše padalina ima na Kavkazu, u Altajskim planinama, a prema istoku, pogotovo iza Urala dolazi do naglog opadanja količine padalina. Temperature se ljeti povećavaju prema jugu, a zimi ne opadaju s obzirom na širinu već s obzirom na dužinu (puno je hladnije istočno na istim širinama nego na zapadu). Postoji 6 tipova klime u Rusiji: a) artička – tipična je za otoke u Artičkom oceanu (jako malo padalina – do 200 mm, ljeti su temperature u prosjeku oko 2,5° C, a polarna noć traje i do 10 mjeseci), b) subarktička klima – sjeverno od polarnog kruga, nešto veće ljetne temperature, c) monsunska klima – na Dalekom Istoku - veći broj padalina s mora, zimi je suho i hladno, d) umjereno kontinentska, e) kontinentska i f) oštra kontinentska – ova tri tipa klime imaju velike amplitude i ne veliku količinu padalina, koje se smanjuju u smjeru zapad – istok. Ljetne temperature su od 12 do 16° C u smjeru od zapada prema istoku, a zimi se mogu spustiti od - 25° C pa do - 65° C. Vlažnost određuju ne samo padaline već i količina isparavanja. Na sjeveru vlažnost Sibira uvjetuje mala količina evaporacije, ali i mala količina padalina. Gotovo 60 % Rusije je permafrost (mjerzlota), čija debljina varira od 1 do nekoliko stotina metara, a njegova temperatura zna biti i do - 10° C. Veliki dio Rusije je izrazito nepogodan za život. Veliki

problemi koje uzrokuje oštra klima su nužnost velikih ulaganja u transportni sustav, graditeljstvo, održavanje metala i strojeva, itd...

VODE U RUSIJI

Ovdje podrazumijevamo rijeke, jezera i močvare, te mora koja okružuju Rusiju. Rusija se nalazi na drugom mjestu u svijetu po rezervama slatke vode, iza Danske (Grenland!) sa 75 000 km³ vode. U Rusiji nema toliko ledenjaka, već se ta količina uglavnom nalazi u vodi rijeka i jezera. Rusija ima oko 2 i po milijuna rijeka i oko 2-3 milijuna jezera. U Bajkalskom jezeru se nalazi 1/5 svih rezervi slatkih voda na svijetu.

Po srednjem godišnjem protoku rijeka Rusija se nalazi na drugom mjestu iza Brazila (Amazonija). Veliki udio u tom protoku imaju sibirske rijeke Ob, Jenisej i Lena. Jenisej je prva rijeka u svijetu po srednjem godišnjem protoku vode. Ob ima najveći riječni bazen od svih rijeka u Rusiji, a Lena sa 4400 km dugim tokom je najdulja ruska rijeka (u europskom dijelu to je Volga).

Ruske rijeke uljevaју se u tri oceana, ali postoji i unutrašnji sliv. Čak 65 % otpada na arktički sliv, 20 % na sliv Tihog oceana, 3 % je sliv Atlanskog oceana i 12 % je unutrašnji sliv (Kaspijsko i druga jezera). Neke rijeke nestanu u prikaspijskim pješčanim bazenima. Većina rijeka Rusije je ravničarskog karaktera, a to znači da imaju široko korito i spori tok, te mali relativni pad. Najmanji relativni pad ima rijeka Ob koja teče zapadnosibirskom nizinom koja ima male amplitude u visini (samo 3 cm na 1 kilometar iznosi relativni pad rijeke Ob). Najveći relativni pad od svih sibirskih rijeka ima Jenisej – 37 cm na 1 kilometar. Apsolutno najveći relativni pad u Rusiji ima rijeka Terek koja je dio kaspijskog sliva i teče Kavkazom – 5 metara na 1 kilometar. Ruske rijeke se opskrbljuju vodom iz snijega, leda, kiše i podzemnim vodama, a jedan dio je i mješovita opskrba. U Rusiji ipak prevladava opskrba rijeka putem snijega (njegovim topljenjem), a izuzetak su Pribajkalje i Daleki istok (zbog utjecaja monsuna sa Tihog oceana). Rijeke Altaja i Kavkaza imaju opskrbu putem ledenjaka. O opskrbi ovisi i

režim rijeka (rijeke Rusije dijelimo na tri grupe: 1. složeni režim vezan uz različite izvore, 2. proljetni visoki vodostaj i 3. ljetni visoki vodostaj. U južnim djelovima snijeg se topi u ožujku i travnju, a u Sibiru tek u svibnju i lipnju (to je karakteristika za Sibir). Na jugu Rusije je proljetni visoki vodostaj, a u europskom prevladava ljetni visoki vodostaj. Crta između ljetnog i proljetnog visokog vodostaja ide otprilike na oko 60° s.g.š. (60-a paralela). Monsuni donose kiše u ljetnom periodu, pa na Dalekom istoku prevladavaju rijeke sa ljetnim visokim vodostajem. Gotovo sve ruske rijeke se prekrivaju ledenim pokrovom (na jugu je on od 1 do 2 mjeseca, a na sjeveru od 8 do 9 mjeseci). Zbog toga su česte poplave na rijekama koje s juga teku prema sjeveru jer se na jugu rijeke otope, a na sjeveru su još uvijek zaleđene i voda izlazi iz korita rijeka. Postoje i drugi razlozi za poplave kao što su pljuskovi, naglo topljenje snijega, itd ... Rusija mnogo ulaže u regulacije riječnih tokova pa tako u Rusiji postoji 1200 akumulacijskih jezera, a prva su se počela graditi još početkom 18. stoljeća. Većina velikih umjetnih jezera je smješteno u Sibiru (jenisejsko-angarski kompleks hidroelektrana, zatim krasnojarska hidroelektrana – naći hidroelektrane na karti!). Izgradnja hidroelektrana ugrozila je ekološku ravnotežu, pa se u novije vrijeme taj problem pokušava riješiti hidroakumulacijskim elektranama (jedna je blizu Moskve). Razlika hidroelektrane i hidroakumulacijske elektrane je u tome što jedan dio vremena akumulacijske elektrane akumuliraju vodu (noću akumulacija, a danju proizvodnja). Ovi tipovi elektrana su ekonomični (gotovo kao nuklearne elektrane) i ne zahtijevaju potrebu stvaranja velikih akumulacijskih jezera.

Jedinstveni dubokovodni sistem rijeka u europskom dijelu Rusije → većina rijeka je povezana kanalima i time je stvoren jedinstveni prometni sustav (1. Volga-Baltički kanal-Onješko jezero-Ladoško jezero-Njemo jezero). Ovim sustavom je Volga povezana sa Finskim zaljevom. Drugi sustav je Onješko jezero-Bijelo more putem bjelomorsko-baltičkog kanala. 3. Suhona povezuje Bijelo more sa Volgom (a ona je pritok Sjeverne Dvine na kojoj se nalazi Arhangelsk'). 4. Volgo-donski kanal: Don-Azovsko more i Crno more, a Volga završava u Kaspijskom jezeru i tako je spajanjem ovih dviju rijeka Volga dobila izlaz u Crno more. 5. Kanal Moskve – kroz Moskvu teče rijeka Moskva koja je pritok Oke, a ona je pritok Volge. Time je Moskva kanalom povezana izravno na Volgu i za Moskvu se često kaže da je luka na pet mora (Azovsko, Crno, Kaspijsko, Baltičko i Bijelo). Unutar dubokovodnog sistema garantirana je minimalna dubina od 4 do 4,5 m. Iako ove rijeke i navedeni kanali čine samo 7 % duljine svih rijeka Rusije ovdje se ostvari čak 2/3 ukupnog riječnog prometa u cijeloj Rusiji. U sjevernim djelovima (Sibir) rijeke imaju veliko značenje jer nema drugih prometnica za prijevoz ugljena, nafte i drva. Sibir je bogat arišem (tvrdo, teško i vrlo vrijedno drvo), ali se ono ne može transportirati na način da se baci u rijeku i krene prema ušću i tamo se «izlovi» jer potone zbog težine. Zato se najviše u Sibiru sječe bor. Ovakav transport drva je veliki ekološki problem zbog zagađivanja rijeka.

Jezera u Rusiji ima između 2 i 3 milijuna. Različita su po postanku (Bajkalsko je tektonsko, Onješko i Ladoško su tektonsko-glacijalna, Pskovsko, Iljmeljnsko i Čudsko su glacijalna, Kamčatsko i Kurilsko su vulkanska jezera, a ima i slanih jezera). Najveća slana jezera su u aridnim uvjetima u Kavkazu (Elton, Baskančuk ...) koja dobivaju vodu iz slanih izvora blizu njih. Jezero Elton ima slane izvore u koritu svog jezera.

Kaspijsko jezero je najveće jezero na svijetu sa površinom od 375 000 km². Nalazi se na samom jugu Rusije, ali se ipak taj sjeverni dio jezera zimi smrzava. Nalazi se na 28 metara ispod površine mora i predstavlja depresiju, no postoje kolebanja u visini vode od čak 3-4 metra. Ovo jezero je jako bogato jesetrom (izvrstan crni kavijar), a drugi veliki resurs je nafta. Granica na Kaspijskom jezeru ide sredinom jezera između novonastalih država bivšeg SSSR-a, a najbogatija nalazišta nafte ostala su izvan ruskog teritorijalnog dijela, tako da Rusija danas ima samo 2 % ukupnih rezervi kaspijske nafte i samo 1 % zaliha plina. Većinu rezervi

dobio je Kazahstan. Pretpostavlja se da će Rusija do 2020. godine iscrpiti sve zalihe nafte i pilna iz svog dijela Kaspijskog jezera.

Bajkalsko jezero je tektonsko jezero velike dubine (1637 metara) i predstavlja najdublju kriptodepresiju na svijetu. U sebi sadrži 1/5 sve slatke vode na svijetu i 1/2 ukupnih zaliha slatke vode u Rusiji. U njega se utječe 336 rijeka, a izvire samo jedna – Angara. Zbog toga ta rijeka ima veliki hidroenergetski potencijal. Vrlo je visoka prozirnost Bajkalskog jezera (do 40 metara). I danas dolazi do podrhtavanja tla zbog tektonike, a unutar korita ima izvora tople vode. Zimi se Bajkal smrzava, a ljeti toplina vode na površini jezera iznosi i do 20° C, što je čak pogodno i za kupanje, pa je tamo niz poznatih ljetovališta i dolazi mnogo turista ljeti. Područje oko Bajkalskog jezera je poznato po snažnim vjetrovima. Bajkal je okružen planinama i u kotlinama se stvara temperatura koja se razlikuje od temperature Bajkalskog jezera jer su te kotline hladnije, a jezero i prostor oko jezera su topliji. Razlika može biti i do 40° C između kotlina i jezera. Mjesto Oljehon se nalazi uz Bajkalsko jezero i tamo na jesen od 100 dana bude i do 60 dana sa jakim vjetrovima. Burjati smatraju da jezerom Bajkal vladaju srdita bića → Burhan, rt Uljhan na kojem se svake godine održava festival Šamana. Burjati razlikuju oko 30 vjetrova koji pušu iz različitih smjerova oko Bajkalskog jezera (najčešći su Barbuzin, Kurtuk i Sarma). U vodama Bajkalskog jezera ima oko 1800 vrsti živih organizama, a čak 3/4 su endemske vrste. Specifična je riba golomjanka koja rađa žive mlade, kao i slatkovodni bajkalski tuljan.

Močvare – ekonomski se iskorištavaju kao izvori vode, treseta (čak 80 % ruskog treseta se vadi iz močvara), tu rastu šumske jagode, kupine, itd. Važno je reći da 10 % Rusije pokrivaju močvare koje imaju ukupnu površinu od 2 milijuna km² i one se nalaze uglavnom u ravničarskom predjelu Rusije tako da ih ima na sjeverozapadu ruske nizine gdje prekrivaju čak 20 % teritorija i u zapadnosibirskoj nizini gdje prekrivaju 70 % teritorija (Vasjuganje i Priamurje). Rusija također ima i velikih zaliha podzemnih voda.

Rusiju okružuje 12 mora. Mora koja se nalaze u Arktičkom oceanu su šelfna mora malih dubina do 200 m, a najplića su Istočnosibirsko i Bijelo more do 60 m dubine). Sva se smrzavaju od 8-9 mjeseci u godini. Ipak, zapadni dio Barentsovog mora ostaje nesmrznut zbog utjecaja Golfske struje i tu se nalazi važna ruska luka Murmansk. Kroz ta artička mora prolazi sjeverni morski put kojim bi se od Švedske do Japana putovalo brodom oko 15 dana, ali obično treba oko 40 dana. Brodove na tom putu predvode ledolomci. Mora Tihog oceana su duboka i smrzavaju se zimi također. To su Beringovo, Japansko i Ohotsko more. Ljeti ova mora imaju nisku temperaturu od 5° do 12° C i na njima se stvaraju velike magle koje otežavaju navigaciju. Jedino u Japanskom moru nema toliko magle. Vladivostok je najvažnija ruska luka na tom području, osnovana u 19. stoljeću, uglavnom za obranu od Japana. Nagli razvoj je Vladivostok doživio u 20. stoljeću sa izgradnjom transsibirske željeznice. Luke Nahotka, Vostočni i Vanino su povezale Sahalin sa Rusijom preko trajekta i željeznice. Mora Atlanskog oceana su Azovsko, Crno i Baltičko more i bila su vrlo bitna za bivši SSSR jer se tu odvijalo čak 2/3 morskog prometa i tu su bile glavne i vodeće luke Rusije koje je ona raspadom SSSR-a izgubila. U Baltiku ima dosta jantara, pa se u blizini Kalinjingrada nalazi oko 80 % svjetski rezervi jantara. Crno more se ne smrzava, ali Azovsko more i Kerčinski prolaz između njih se smrznju. Bitne luke na Crnom moru su Novorossiysk i Tuapse, a na Baltiku su to St.Petersburg, Vyborg i Kalinjingrad. Finski zaljev se zimi smrzava.

STANOVNIŠTVO RUSIJE

Godine 2005. Rusija je imala 143 milijuna ljudi, a to znači da se stanovništvo Rusije od 1989. godine smanjilo za 4 milijuna ljudi. Ovo se naziva 4. demografska kriza u povijesti ruskog naroda.

Prva demografska kriza bila je uzrokovana Prvim svjetskim ratom, građanskim ratom nakon revolucije, te glađu i trajala je od 1914. do 1922. godine. Broj stanovnika smanjen je za 7 milijuna ljudi (realno smanjenje, a ako uračunamo i potencijalno rođene ljude ispada da je Rusija izgubila između 12 do 18 milijuna ljudi). Godine 1920. je nastupila velika suša, a zalihe hrane su se ljudima već prije toga uzimale zbog potreba u ratovima, pa već 1921./22. nije bilo hrane, pa mnogo ljudi umire od gladi.

Druga demografska kriza nastupa 1933. i traje do 1934. godine, a vezana je sa politikom kolektivizacije. Opet je nastupila glad, pa je u tom razdoblju stanovništvo Rusije smanjeno za 5 milijuna. Najviše su stradali kulaci (bogatiji seljaci kojima je 1929. godine objavljen «rat» i Staljin ih želi uništiti kao klasu, pa ih seli u tajge i tundre Sibira, te u kazahstanske pustinje). Oko 30 % ljudi je već kod samih deportacija izgubilo život. U Ukrajini nastupa gladomor ili politika ubijanja glađu jer ju Staljin smatra opasnom zbog nacionalizma koji je prisutan u ukrajinskom narodu. Ova politika se sastojala od toga da je povećana kvota koju je Ukrajina trebala dati u zrn u Rusiji, a koju je ova prodavala da bi ulagala u industrijalizaciju. Ukrajina je ubrzo ostala bez zrna pa je 7 milijuna ljudi ubijeno ili umrlo, a pojavili su se i slučajevi kanibalizma.

Treća demografska kriza povezana je sa Drugim svjetskim ratom i traje od 1941. do 1945. godine. U tom vremenu život je izgubilo oko 18 milijuna ljudi u Rusiji (a gledajući i potencijalno rođene ta se brojka kreće između 21 i 24 milijuna ljudi).

Četvrta demografska kriza nastupa 1990. godine i traje do danas. Nagli pad rodosti i povećanje mortaliteta (već poslije 1970-ih povećava se mortalitet jer dolazi do starenja stanovništva). Između 1990. i 1995. se dakle naglo povećala smrtnost koja danas u Rusiji iznosi 16 ‰ (u Angloamerici je, za usporedbu, 8 ‰). Razlozi ovoj najnovijoj demografskoj krizi su uglavnom u pogoršanju životnog standarda Rusa, a pogotovo u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Tako je došlo i do smanjenja očekivanog trajanja života koji je 1992. godine iznosio 67.9 godina (žene 73.8, a muškarci 62.0 godina), a 2005. godine iznosi 65.1 godina (žene 72.0, a muškarci 58.7 godina). Možemo usporediti dobno-spolne piramide iz 4 različita dijela Rusije : Dagestan, Magadanska oblast, Pskovska oblast i Moskva. U Dagestanu, zbog islama, prisutna je vrlo visoka rodost i piramida ima vrlo široku osnovicu. U Pskovskoj oblasti, koja se nalazi na zapadnoj periferiji Rusije prisutan je mali broj djece i veliki broj ljudi u mirovini (u mirovinu se u Rusiji ide kada muškarci napune 60, a žene 65 godina). Ovdje je prisutan odljev mlade generacije, a vraćaju se ljudi u mirovini u svoj rodni kraj. Magadanska oblast ima mali udio starih ljudi jer u sjeverne i istočne djelove Rusije su donedavno dolazili mladi ljudi u reproduktivnoj dobi koju su se tamo zapošljavali (državna stimulacija) i nakon toga se vraćali na zapad Rusije gdje su kupovali stan i kuću i osnivali obitelji. U Moskvi je prisutna visoka zaposlenost žena i kao posljedica toga je njihova niža rodost – moderni svjetski trendovi, naglašeno starenje stanovništva.

Da se u Rusiji nije dogodio val imigracije nakon raspada SSSR-a stanje bi danas vjerojatno bilo još teže. Iz bližeg inozemstva u Rusiju je nako 1989. godine došlo oko 25 milijuna etničkih Rusa. U Kazahstanu, Latviji i Estoniji Rusi su činili gotovo 1/3 stanovništva. U Ukrajini i Kirgistanu bilo je oko 20 % Rusa, dok ih je i u ostalim zemljama bivšeg SSSR-a bilo dosta, ali ipak ne toliko. Nakon raspada SSSR-a dolazi do repatrijacije (najviše se Rusa vratilo iz središnje Azije i Transkavkazije, pogotovo iz Gruzije). S druge strane, iako su u Estoniji i Latviji bili najviše diskriminirani, Rusi se nisu vraćali u velikom broju jer je tamo bio bolji standard (u 90-im godinama vratilo se oko 2 milijuna Rusa iz bližeg inozemstva). Očekivala se velika emigracija nakon pada «željezne» zavjese, ali val emigracije je bio godišnje u 90-im oko 100 000 ljudi, a krajem 90-ih oko 40 000 stanovnika godišnje.

Unutrašnje migracije se u Rusiji kreću od Moskovske kneževine sa širenjem ruske države. Najveći val unutrašnjih migracija bio je nakon drugog svjetskog rata u Sibir uz pomoć planiranog programa i financijskih stimulacija. Na plaću su se dobivali tzv. polarni koeficijent

i sjeverni dodatak. Ljudi su tamo išli raditi na ekstrakciji ruda, sjeći šuma i kao pripadnici vojnih zanimanja (vojni gradovi). Vraćali su se bogatiji na zapad i takav način života je bio materijalno i financijski isplativ.

U Rusiji su postojale i prisilne migracije. Još od doba ruskog carstva na Sahalin su se naseljavali politički zatvorenici, a uz njih u Sibir su bili transportirani i bogati seljaci i intelektualci («zbog eksploatacije koksa»). Staljin je za svoje vladavine znao preseliti i cijele narode. Tako je 1937. godine oko 200 000 Korejanaca preseljeno iz Priamurja u srednju Aziju zbog opasnosti od nemira na granici. Godine 1939. sele se Poljaci u istočne djelove Sibira, a 1941. godine veliki broj Njemaca seli iz europskog dijela Rusije iza Urala. Godine 1943. dolazi već i do genocida jer Staljin seli čitave narode, pa se tako te godine deportiraju Čečeni, Inguši, Balkari i Karačajuci sa sjevera Kavkaza, zatim Kalmici iz donjeg toka Volge, kao i krimski Tatari. Deportiraju se još i Turci Meshici koji su doživjeli apsolutnu deportaciju jer su ih povlačili i deportirali čak sa prvih linija bojišnice uglavnom u srednju Aziju. Na 20. Kongresu KP SSSR-a 1956. godine tadašnji predsjednik SSSR-a Nikita Hruščov priznaje 1,6 milijuna deportacija i naziva to «nepravilnošću u tretiranju naroda», a krajem 50-ih godina 20. stoljeća dolazi do postupnog vraćanja naroda, ali se to nikada nije do kraja ispravilo. Oni koji su se vratili zatekli su zauzete kuće, pa je na tim područjima dolazilo do zaošttravnja međunarodnih odnosa.

U socijalističkom razdoblju dominantan pravac migracija bio je u smjeru zapad – istok, a danas postoji obrnuti tok migracija. Bivši iseljenici i njihovi potomci se vraćaju. Ipak još uvijek su na snazi i sjeverni dodatak i polarni koeficijent za one koji žele raditi u Sibiru. Do 1990. nije u Rusiji bilo inflacije jer su cijene bile iste na prostoru cijelog SSSR-a i bile su ugravirane u proizvode. Danas se u Rusiji zbog inflacije gotovo uopće ne isplati štedjeti, pa su tako i cijene stanova postale drastično visoke. Sve stimulacije i koeficijenti nisu toliko jaki jer od zapada prema istoku život je sve teži i skuplji (raste cijena minimalne životne «košarice»).

Migracije selo-grad. Od 1959. godine broj gradskog stanovništva postaje sve veći. Od 1927. pa do 2005. godine broj ruralnog stanovništva pada za 50 milijuna ljudi. Zanimljivo je da je od 1989. godine broj ruralnog stanovništva stalan, a dolazi do pada stanovništva u gradovima. Veliki broj ljudi seli iz gradova na selo ljeti u tzv. dače. To su male drvene kućice blizu gradova (nekada su to bile vikendice), a danas odlazak u dače postaje način preživljavanja, odnosno sezonsko bavljenje poljoprivredom (dopušteno od strane poslodavca).

Srednja gustoća naseljenosti u Rusiji iznosi 8 st./ km², ali to je vrlo loš pokazatelj jer u Moskvi živi više od 300 st./ km², a istočno od Jeniseja oko 0,003 st./ km². Naseljenost Rusije se dijeli na dva dijela: 1. glavna zona naseljenja i to je europski dio Rusije uglavnom, koja u azijskom dijelu prati transsibirsku željeznicu, i 2. sjeverna zona naseljenosti koja se, kako joj i ime kaže, nalazi sjevernije od glavne zone naseljenosti. U glavnoj zoni naseljenosti naselja su grupirana i među nima se odvijaju dnevne migracije (ljudi trše na put oko 1 i po sat). Dnevne migracije se ostvaruju putem prigradske željeznice, a kraj zone je obično i kraj prigradske željeznice. Sjeverna zona naseljenosti zauzima čak 2/3 teritorija Rusije, ali joj je gustoća naseljenosti samo oko 0,09 st./km² i tu živi samo 7 % stanovništva Rusije. Žarišta naseljenosti su međusobno jako udaljena, a vezana su uz šumske i rudne resurse. Ovdje nema niti jednog grada sa više od 500 000 stanovnika. Van naselja se mogu sresti samo nomadi. Postoji dakle određeni broj većih polifunkcionalnih naselja i niz malih naselja.

Usporedba gradova Norilsk (Sibir, 200 000 stanovnika) i Thompson (Manitoba, Kanada, 30 000 stanovnika). Oba grada se bave isključivo proizvodnjom niklja i to su monofunkcionalni gradovi, sa primarnom proizvodnjom. Oba su grada slabo povezana sa ostalom mrežom gradova, no u Kanadi postoji puno dobrih avionskih (čarter) veza tako da taj grad ne zahtjeva veći broj stanovnika od ovog koji je prisutan. S druge strane, u Norilsku se nalaze veliki kombinati koji proizvode i hranu i građevinski materijal i sve ostalo što je nužno

za život i tako postoji potreba za velikim brojem ljudi. Ovo je primjer kako slab razvoj transportnih veza dovodi do rasta grada.

ETNIČKI, VJERSKI I NARODNOSNI SASTAV RUSIJE

U Rusiji ima oko 100 naroda, a oko 80 % ukupnog stanovništva čine Rusi i oni žive na čitavom teritoriju Rusije, ali su najviše koncentrirani u glavnoj zoni naseljenosti (tu je monoetnička struktura naseljenosti). U azijskom dijelu Rusi dominiraju u južnom dijelu, uglavnom uz pravac transsibirske željeznice. Nerusko stanovništvo koncentriralo se u 4 regije : a) *volgo – kamska regija* (izrazita mješavina stanovništva), b) *sjeverni Kavkaz*, c) *sjeverno-europski dio Rusije* i d) *područje Sibira i Dalekog Istoka*. Općenito se stanovništvo Rusije dijeli na 4 velike jezične obitelji : 1. indoeuropska (rusi i osetini → osetini spadaju u iransku indoeuropsku jezičnu skupinu, a posebni su po tome što su kršćani, jedini na Kavkazu i, također jedini su imali pismenost u vrijeme revolucije 1917. godine, a ostali su narodi pismenost dobili tek u socijalizmu). Dakle, indoeuropskoj skupini jezika pripada 87 % stanovništva Rusije.

2. altajska – većina naroda koja živi istočno od Urala pripada toj skupini, pa se tako 8 % ruskog stanovništva nalazi u ovoj jezičnoj grupi. Najbrojniji su Jakuti, a zatim slijede Tuvinci, Bajkalci i Burjati. Postoje 3 varijante altajskog govora, to su tunguska, mongolska i turkijska. U Europi ovoj grupi pripadaju Kalmici koji žive u donjem toku Volge (to je jedini narod Europe koji ispovijeda budizam kao religiju) i dio naroda volgo-kamske regije (Čuvaši, Tataři i Baškiri). Ti narodi su vrlo bliski, a formirali su se miješanjem ugrofinskih naroda i bungurskih plemena koja su pridošla sa obala Azovskog mora. Ovi Tataři nisu naslijednici Mongola, iako se na ovom području nalazio kazanski kanat (kao dio Zlatne Horde). Rusi su ih prozvali Tatarima jer dolaze sa istoka (npr. svi koji su dolazili sa zapada za Ruse su bili Nijemci, sa Kavkaza Gruzijci, itd...).

3. ugro – finska skupina jezika. To su uglavnom uralski jezici kojima govore Marijci, Moldovci i Udmurti i njima govori oko 2 % stanovnika Rusije. U uralsku skupinu pripada i niz naroda sjevernog i sjeverozapadnog dijela Europe i Rusije, a najbrojniji su Komi i Korjaci. Na tom prostoru sjeveroistočne Europe, sjevernog Urala i sjevernog dijela zapadnog Sibira govori se samodijskim jezicima (samojedaska grupa naroda).

4. kavkaska grupa jezika – većina naroda na Kavkazu govori kavkaskim jezicima osim Oseta, Balkajaca (?) i Karavčejaca (?).

5. paleoazijska grupa jezika – u tu grupu pripadaju i sjevernoamerički Aleuti i Inuiti, te stanovnici Čukotskog i Kolskog poluotoka.

Svi ovi narodi imaju svoje teritorije. U SSSR-u se nastojalo da svaki veći narod ima svoj teritorij, pa ipak ih je samo 35 imalo takvu vrstu autonomije. Neke od tih autonomija su pretvorene u republike i autonomne oblasti unutar ruske federacije. Sveukupno danas u Rusiji ima 89 federalnih jedinica → to su državno-teritorijalne organizacije (krajevi, oblasti i 2 grada). Nacionalne teritorijalne formacije su formirane na etničkoj bazi i ima ih 32 (21 republika, 10 autonomnih okruga i 1 autonomna oblast). Sve formacije su dobile nazive po etničkim skupinama koje ovdje žive, ali samo u 6 njih narodi čije ime je u nazivu teritorijalne formacije imaju većinu (i to je uglavnom na Kavkazu). Zbog toga se javlja pojam titularni narod (npr. Čuvaši) jer ponekad, npr. u okruzima, ti narodi čine i manje od 1/3 ukupnog stanovništva. Nakon raspada SSSR-a unutar Rusije javljaju se želje za neovisnošću, ali su autonomne oblasti teže mogle doći do tog cilja iz više razloga : a) konstitucija SSSR-a je dopuštala neovisnost republika, ali ne i autonomija, b) autonomije nisu imale povijesni legitimitet (nisu imale povijest državnosti) jer su stvorene tek u SSSR-u i c) Rusi su u većini

tih autonomija činili većinu (a ovo je vjerojatno bio i najvažniji razlog za nemogućnost osamostaljenja autonomija).

Godine 1991. Čečenija je proglasila neovisnost, kao i Tatarstan (izjasnili su se na referendumu za neovisnost). Godine 1992. dolazi do federativnog dogovora kojim su autonomije dobile puno veća prava nego u sovjetsko doba, ali osnovno pitanje o porezima i prirodnim resursima nije riješeno, pa 1994. godine dolazi do individualnog dogovora Rusije i Tatarstana i time se određuju ovlasti autonomije i ovlasti Rusije na njenom teritoriju. Do danas Rusija ima potpisane individualne sporazume sa pola autonomnih pokrajina, a sa drugima je blizu potpisa tih sporazuma. Neke autonomije su na taj način dobile veća, a neka manja prava, pa možemo reći da je Ruska federacija asimetrična u tom pogledu.

Čečenija → povijesne traume dolaze do izražaja jer su u sjećanju čečenskog naroda brutalnosti Rusa iz 18. i 19. stoljeća prilikom okupacije Kavkaza i kavkaskog rata. Taj rat je bio u prvoj polovici 19. stoljeća, a Čečenija je bila jezgra otpora Rusiji i tu se vodio «sveti rat za vjeru», pa su u to vrijeme stvoreni uzajamni negativni stereotipi (Čečeni su «brutalni i nepošteni», a Rusi su za Čečene «psi koji se ne mogu tretirati kao ljudi»). Rusija je tada u blizini Groznog izgradila vojne tvrđave za pohode u «kaznene» ekspedicije. Čečenija je u tom ratu doživjela poraz, pa oko 40 % Čečena seli u Tursku. U sastav SSSR-a Čečenija je ušla kao jedna cijelina zajedno sa Ingušetijom što je bila dodatna uvreda za Čečene. Kada je na ovom području otkrivena nafta dolazi do novi sukoba, a još su živa i sjećanja na deportacije u Staljinovo doba. Rusija je problem Čečenije pokušala riješiti podržavajući prorusku opoziciju, a kada u tome nije uspjela došlo je do rata koji je trajao od 1994. do 1996. godine. Trenutačno (sredina 2006. godine) traju pregovori oko potpisa individualnog sporazuma između Čečenije i Rusije. Čečenija traži da postane «prva među jednakima» unutar Rusije, da postane slobodna ekonomska zona, da u prijelaznom periodu od 10-15 godina sve pravne i fizičke osobe budu oslobođene plaćanja poreza i da ima potpunu kontrolu svih svojih prirodnih resursa (nafte i mineralne vode), a obrazloženje za te zahtjeve su velika oštećenja u ratu i to su neophodne mjere da bi se ta pokrajina obnovila i mogla normalno funkcionirati.

Danas u Rusiji ima oko pola milijuna Nijemaca, a prije raspada SSSR-a bilo ih je oko 2 milijuna. Njemačka imigracija na prostor Rusije počela je još u 16. stoljeću jer je ovo područje bilo dobro za njemačke obrtnike, zbog toga što je obrt bio slabo razvijen u Rusiji. Drugi veliki val doseljavanja Nijemaca bio je iz Prusije, a pogotovo su ga predvodili anabaptisti koji su bježali u Rusiju zbog vjere (oni su bili reformacija reformacije ili protivnici luterana) a tvrdili su da im religija brani nositi oružje i da bi izbjegli regrutaciju bježe u Njemačku. Živjeli su uglavnom u Povolžju, glavni grad i centar bio je Engels. Kada je stvoren SSSR, 1922. godine, stvorena je i Povolška Njemačka SSR (u 20-im godinama 20. stoljeća), ali je ona anulirana (poništena) 1941. godine, a svi Njemci su deportirani u Kazahstan. Njemačka autonomija nikada nije bila vraćena, a veliki dio Njemaca seli iz Rusije.

Židovska autonomna oblast također postoji u Rusiji. Židovi uglavnom žive na dalekom istoku. Ova oblast je stvorena 1930-ih godina i smatralo se da bi se unutar SSSR-a Židovima mogao dati teritorij na području Rusije, no nikada u ovoj oblasti Židovi nisu činili više od 5 % stanovništva ove regije. Ova oblast je formirana tako daleko jer je Staljin htio Židove maknuti što dalje od središta vlasti, ali i zbog toga što bi formiranje židovske oblasti na gusto naseljenom europskom dijelu Rusije dovelo do međunacionalnih i međuvjerskih sukoba (tu ima mnogo kršćana, muslimana, Njemaca ...). Danas u židovskoj oblasti ima manje od 2 % Židova u ukupnom broju stanovnika te oblasti, ideja je propala, a Židovi su ovdje samo titularni narod.

U socijalističkom SSSR-u objavljen je rat religiji koju se tretiralo kao «opijum za narod». Provodilo se uništavanje crkvi i progoni vjernika, ali čak niti 70 godina oštrepresije nije uništilo crkvu u Rusiji, pa se već u 80-im i 90-im godinama 20. stoljeća religija ponovno

odobrava i sve su vjere dopuštene. Danas se 65 % stanovnika Rusije deklarira kao vjernici, što je mnogo s obzirom na nedavnu prošlost, a 31 % su ateisti. Većina vjernika su protestanti.

Knez Vladimir je 988. godine poslao svoje poslanike diljem Rusije i istočne Europe u potrazi za vjerom koju bi uveo među svoj narod i kada je dobio izvještaje odlučuje se za kršćanstvo bizantijskog tipa, a pismo je stiglo iz Bizanta preko južnih Slavena. Ubrzo se Rusi počinju smatrati «svetim narodom», a Moskvu smatraju «trećim Rimom» (u 10. stoljeću Rusi svoju zemlju nazivaju sveta Rus). Možemo reći da je religija odigrala veliku ulogu u povijesti ruskog naroda, a Ivan Grozni, prvi ruski car, okrunio se i kao car svih pravoslavnih kršćana u čitavom svijetu. Nakon pada Konstantinopola u ruke Turaka, Moskva se se sve ozbiljnije nametala kao «treći Rim» i mjesto koje bi trebalo postati središte svih kršćana (onaj pravi Rim je već dugo bio pod raznim barbarima). Unatoč progonima u sovjetsko doba, kada je u Drugom svjetskom ratu opstanak SSSR-a gotovo došao u pitanje, Staljin se obraća crkvi za pomoć, pa čak postoji i mišljenje da Staljin taj rat i ne bi dobio bez pomoći crkve (Staljin je završio duhovno sjemenište) koja mu je pomogla u regrutaciji vojske. Nakon rata, da bi se odužio crkvi u Rusiji, stavlja ju pod svoju zaštitu i bori se državnim metodama protiv raznih sekta, ali nakon 1956. godine i Staljinove smrti nastavlja se politika bespoštedne borbe protiv crkve od strane komunista.

Oko 8 % stanovnika Rusije ispovijeda islam (sjevernokavkaski narodi, osim Osetina, Tatari, Baškiri, itd...). Treći po brojnosti su pripadnici budizma (Kauminci, Burjati, Taurinci, Kalinci, itd...). Narodi Dalekog Istoka i Sibira se izjašnjavaju kao pravoslavci, jedan dio kao muslimani, a ima i ateista. Tamo vlada religijski sinkretizam što znači da su novoprihvaćene religije (kršćanstvo, islam) pomišane sa tradicionalnim vjerovanjem (totemizam, animizam i sl.).

INDUSTRIJA

Industrija je veliki problem u Rusiji nakon raspada SSSR-a. No taj je problem povezan i sa povijesnim naslijeđem jer je Rusija zaostajala u sve tri industrijske revolucije (parni stroj/francuska revolucija, motor sa unutarnjim izgaranjem/pokretna traka i 1970. – čip/mikroprocesor/kompjuter). Katarina II se uplašila francuske revolucije i liberalizacije i «zatvorila je vrata» Rusije i odvela zemlju u izolaciju. U Rusiji je kmetstvo ukinuto tek 1861. godine i to je bitno jer nije bilo slobodne radne snage za industriju. Petar Veliki počinje industrijalizirati zemlju, ali taj proces nije uspio upravo zbog kmetstva. Jedino je u razdoblju od 1861. do 1917. godine u Rusiji bilo prisutno slobodno poduzetništvo i tada je Rusija bila treća zemlja svijeta po poljoprivrednoj proizvodnji i 5 po BND-u. Dolaskom socijalizma razvoj privrede teče na sasvim drugačiji način. U socijalističkom razdoblju bitne su bile 3 koncepcije : **1. ključna uloga proizvodnje proizvodnih sredstava** – to omogućuje jaku vojnu industriju, i veću proizvodnju u drugim granama koje koriste strojeve. Nakon 1930-ih godina ova proizvodnja proizvodnih sredstava iznosila je 85 % ukupne proizvodnje u Rusiji, a u drugim zemljama se kretala oko 55 – 60 %.

2. potpuna proizvodna neovisnost - posljedica ovoga bila je niska proizvodnost, nepovoljna struktura industrije i neisplativa ulaganja. Želja da se sve proizvodi u Rusiji i da ne budu ovisni o uvozu je rezultirala niskom proizvodnošću i velikim ulaganjima u sjever i istok Rusije gdje su otkriveni mineralni resursi. Neke od tih resursa bilo je isplativije uvoziti jer su se mnogi nalazili u nepristupačnim krajevima.

3. kolektivizacija poljoprivrede – oduzimanje zemlje bogatim seljacima što dovodi do puno niže proizvodnje nego kada je zemlja bila u vlasništvu privatnika. U poljoprivredu je odlazilo od 30 do 40 % ukupnih državnih izdataka i unatoč tome nedostatak hrane bio je velik zbog niske proizvodnje, lošeg transporta i uskladištenja. Zbog svega ovoga bio je potreban veliki administrativni aparat u kojem se odlučivalo koja i koliko robe će se proizvoditi i sl. Pred

perestrojku (krajem 1980-ih godina) je čak 18 milijuna ljudi radilo u administraciji, 29 milijuna u industriji. Zbog svega toga u Rusiji je prisutna tehnološka zaostalost i niska produktivnost. Npr. za jedan dolar BDP-a moglo se u SSSR-u dobiti 1,4 kWh električne energije. Taj isti iznos struje u SAD-u se dobivao za 0,6 dolara od BDP-a, a u Japanu i Francuskoj 0,4 dolara od BDP-a. Bilo je prisutno stalno nepoklapanje potražnje i proizvodnje, a mnogi su proizvodi bili deficitarni, a roba koja se proizvodila nije odgovarala potražnji (oko 800 milijuna pari obuće, ali se cipele ipak uvozilo zbog zastarijelosti modela, «demode»). Velika su bila ulaganja u vojnu industriju i obranu (i danas se ulaže još uvijek više od 20 % proračuna).

Geografske posljedice komandnog sustava bile su premještanje proizvodnje na sjever i istok države, a taj se proces još više osnažio u Drugom svjetskom ratu. U premještanju proizvodnje veliku ulogu su odigrali gulazi (popravno-radni logori). Pokušavalo se stvoriti privredna žarišta u svim republikama SSSR-a (gradile su se tvornice pa bi stanovništvo migriralo u blizinu tvornica), ali nakon raspada SSSR-a puca veza među tim tvornicama koje su se često nadopunjavale, pa proizvodnja u njima pada i do 50 %. Do 1998. godine Rusija je bila u velikoj privrednoj krizi, ali od tada se ruska ekonomija počinje obnavljati, a BDP raste za 6 % godišnje, a plaće ljudi za 12 % godišnje. Vanjski dug je nakon raspada SSSR-a u Rusiji činio 90 % od BDP-a, a danas čini oko 30 % od BDP-a. Inozemne rezerve Rusije iznose oko 180 milijardi \$ 2005. godine (zlatu i novcu u stranim bankama). Što se tiče strukture zaposlenosti 5 % ljudi radi u primarnom, 35 % u sekundarnom i 60 % u tercijarnom sektoru. BDP po glavi stanovnika bio je 10 000 \$ 2005. godine (po CIA-e u Hrvatskoj je iste godine bio 13 000 \$).

Koje su promjene u modernom ruskom gospodarstvu ? **1. liberalizacija ekonomije** – cijene su prepuštene tržištu, nema planske proizvodnje, ukida se ograničenje na proizvodnju u vanjsku trgovinu, a time raste i malo poduzetništvo.

2. privatizacija – prelaz državnog vlasništva u privatne ruke (danas je 70 % privatnog vlasništva u Rusiji), najveću stupanj je u trgovini i uslugama, dok to u industriji ide ipak puno sporije).

3. strukturna preobrazba – a) demilitarizacija: izuzeće tvornica iz vojnih i njihov prelazak u civilnu proizvodnju. U vojno-proizvodnom kompleksu bilo je oko 2000 tvornica sa oko 5 milijuna zaposlenih i čak 1 milijun visokih znanstvenika (prije perestrojke). Jedino po vojnim pitanjima Rusija/SSSR nije tehnološki zaostajala za zapadom. Industrija je u vrijeme SSSR-a bila koncentrirana u europskom dijelu do velikih gradova i uzduž transsibirske željeznice (jug Rusije). Mnogi gradovi su u bivšem SSSR-u imali broj, a tek nakon raspada SSSR-a dobivaju imena (npr. Krasnojarsk = 47).

Problemi suvremene ruske privrede: **1. nepovoljna struktura industrije** – još u sovjetsko vrijeme bila je prisutna orijentacija na sirovine koja je jako podložna promjenama svjetskih cijena.

2. loša investicijska klima – država bez vladavine prava, korupcija.

Razmještaj industrije – diferenciranost i specijalizacija, velike razlike između ruskog sjevera, istoka i zapada. Istočno od Urala prisutne su ekstraktivne grane, dominantna je proizvodnja sirovina. Na zapadu je prisutna poliprolifna proizvodnja – prerađivačka industrija i tu su karakteristični industrijski kompleksi (cilj – čista proizvodnja). Na sjeveru europske Rusije – nema dovoljno radne snage, pa se razvijaju i prerađivačke i ekstraktivne grane, ova regija se po proizvodnji nalazi između istoka i zapada. U Rusiji možemo izdvojiti 4 tipa regija : a) regije bogate prirodnim resursima i siromašne radnim resursima i to su zapadni Sibir, istočni Sibir, Daleki Istok i sjeverozapad europskog dijela Rusije. b) regije bogate radnim resursima i siromašne prirodnim resursima i to je centralna regija

- c) regije relativno siromašne prirodnim resursima, a siromašne radnim resursima i to su sjeverozapadna regija, centralna regija crnice i vilgo-vjatska regija, i
d) regije bogate i sa prirodnim i sa radnim resursima – Ural, regija Volge, sjevernokavkaska regija.

ENERGETIKA U RUSIJI

Po energetskim resursima Rusija je prva zemlja svijeta, a Sibir još nije istražen (svega 6-8 % rezervi se koristi) i samo 1 % šelfa za kojeg se smatra da je jako perspektivan. Balans proizvodnje i potrošnje drastično se promijenio u posljednjih 30 godina – najprije se najviše koristio ugljen, zatim nafta, a od 1980-ih godina najviše se koristi plin. Regionalna struktura potrošnje goriva seli na istok, pa čak 90 % dobivenog plina Rusije dolazi sa istoka, 3/4 ugljena ekstraktira se se u Aziji, kao i 2/3 nafte.

Nafta – prije Drugog svjetskog rata područje koje se smatralo naftnom bazom bio je sjeverni Kavkaz, a zatim se baza premjestila prema istoku (volgo-uralska regija), a danas je glavni izvor zapadni Sibir (65 % nafte se tamo vadi u Rusiji). Najveće nalazište je Samoplorsko nalazište (ima oko 2 milijarde tona nafte), a rezerve zapadnog Sibira su oko 13,8 milijardi tona nafte (npr. Irak ima oko 13.2, Kuvajt 13.1, Iran 12.1, itd.). U Rusiji postoje 3 velike naftne baze : a) *zapadni Sibir*, b) *volgo – uralska regija* – nekada je bila jako jeftina zbog visokog pritiska nafte, a kasnije je eksploatacijom tlak nafte počeo padati pa se danas mora primijeniti pumpni način, ova regija sudjeluje sa 25 % nafte u Rusiji i c) *područje Čečenije* – tu je već također prisutna kasna faza eksploatacije nafte. U europskom dijelu Rusije najznačajnija je timansko – pečorska baza i ovdje je prisutna teška nafta koja se koristi za proizvodnju niskotemperaturnih ulja (dobar rad motora na niskim temperaturama). Nafta im i u Barentsovom moru na području šelfa, kao i u području oko otoka Sahalina. U nafti je prisutna velika monopolizacija jer postoji samo 1 državna naftna kompanija i to je Rosneft', a od privatnih najvažnije su Lukoil – najveća i važna u svjetskim razmjerima, zatim Jukos i Surgutneft'. Ipak, država kontrolira naftu preko mreže naftovoda. Najveće križište naftovoda u Rusiji ima grad Al'met'evsk u blizini kojeg započinje i poznati naftovod Družba.

Plin – najjeftinije gorivo, upotrebljava se i u kemijskoj industriji za proizvodnju gnojiva. Plin je jeftin jer se lako dobiva iz zemlje iz koje se šalje u kompresorske stanice gdje se odvaja osumporovodika i šalje u plinovode. Plin se smatra energentom budućnosti. Poluotok Jamal ima ogromne količine plina, ali problem je transport zbog visokih geografskih širina u kojima se Jamal nalazi, pa ga treba pretvoriti u tekuće stanje i transportirati tankerima. Urengoj je nalazište plina u zapadnom Sibiru gdje se dobiva 90 % ruskog plina, na drugom mjestu je volgo-uralska baza (orenbuško-astrahanska). Sve baze vezane uz naftnu industriju mogu se vezati i uz plin. Zapadnosibirska i volgouralska baza daju 96 % nafte. Gasprom – kontrolira cijeli plin Rusije (danas je Gasprom DD). Plinovodi su važni jer se plin teško skladišti, pa će cijevi u budućnosti biti šire (biti će 1620 mm).

Ugljen – ima ga znatno više nego zaliha plina, ali se eksploatacija smanjuje jer je skupa, ali skupoća ovisi i o načinu eksploatacije – otvoreni način (otvara se i dolazi do ležišta) ili zatvoreni način (šahtni način). Otvorenim načinom može se ugljen dobivati samo u ležištima koja nisu dublja od 600 m i to je vrlo rentabilno. Veliki dio ugljena (gotovo pola) može se dobiti putem otvorenog načina. Europski dio ima dublja ležišta, a u Aziji su nalazišta plića. Kvaliteta ugljena je različita i ovisi o količini ugljika (C) u ugljenu, pa je najkvalitetniji antracit (oko 90 % C), a najmanje kvalitetan je treset (oko 75 % C). Najveći dio ruskog ugljena je kameni ugljen (C udio između 75 i 90 %). Najviše se danas eksploatira Kuz Bas ili Kuznjecki bazen i to putem oba načina (i otvoreni i zatvoreni). Drugi po značenju je kansko-ačinski bazen i ovdje se dobiva jeftin, ali malo kvalitetan smeđi ugljen i on se ne transportira već se na njegovoj bazi izgradilo mnogo termoelektrana i na taj se način dobiva struja. Treći po važnosti je Donbas koji nije na teritoriju Rusije, pa je to povećalo ulogu pečenskog bazena

u kojem se nalazi veliki dio antracitnog ugljena, ali je eksploatacija skupa i zato je ovaj bazen manje perspektivan. Tunguski i Lenski bazen se ne eksploatiraju iako su najveći po površini.

Elektroenergetika – u Rusiji se struja dobiva 18 % iz hidroelektrana, 10 – 13 % iz nuklearnih elektrana i 69 % iz termoelektrana. Termoelektranama opada značenje jer se pred oko 30 godina čak 80 % električne energije dobivalo iz njih. Dva su glavna lokacijska faktora termoelektrana: sirovine (niz elektrana blizu izvora sirovina istočno od Urala i u kamsko-ačinskom bazenu), a drugi faktor je blizina potrošača. Elektrane koje koriste plin i mazut su u središtu europskog dijela Rusije. Što se hidroelektrana tiče, one zahtijevaju velika ulaganja i daju mnogo struje, ali se nakon socijalističkog razdoblja više ne grade i ima ih oko 200 u Rusiji. Najveće su koncentracije u gornjem toku Jeniseja i Angare (najveća hidroelektrana u SAD-u ima snagu od 7 milijuna kWh, a u Rusiji su najveće od 4 do 6,2 milijuna kWh (Sajanska). U europskom dijelu najviše ih je na Volgi, ali niti jedna ne prelazi 2,5 milijuna kWh. U Rusiji je danas 9 atomskih elektrana (u Rusiji je izgrađena i prva atomska elektrana u svijetu – Obninska 1954. godine, dvije godine kasnije grade je i Britanci, a 3 godine kasnije SAD). U Rusiji je udio dobivene električne energije iz atomskih centarala mnogo manji nego u ostalim zemljama Europe koje ih imaju (strah od havarija, Černobil). Puno nade se polaže u plimne elektrane – najmanja visina plimnog vala mora biti oko 5 metara i Rusi tvrde da na Zemlji postoji samo 30 mjesta gdje se one mogu sagraditi, a dva se nalaze u Rusiji (Bijelo more i Ohotsko more). Jedna je već izgrađena – Kislogubka.

Metalurgija – Rusija je potpuno osigurana što se tiče zaliha željezne rude, ali kroma i mangana nema više dovoljno jer je raspadom SSSR-a u Kazahstanu ostala većina nalazišta kroma, a u Ukrajini i u Gruziji mangana. U Rusiji postoji veliki problem zastarjelosti strojeva u preradi ruda – strojevi se nisu mjenjali zbog zastarjelosti već zbog kvarova na njima («moralna zastarjelost»). U Rusiji se nije ulagalo u istraživanje ili uvođenje nove strojeve već su se sredstva trošila za remont starih strojeva. Oko 60 % metalurgije se izvozi, ali u zemlje južne i jugoistočne Azije koje ne zahtijevaju odveć kvalitetno željezo, pa se ne ulaže previše u napredak. Centri metalurgije su: 1. **uralski centar** crne metalurgije – prve tvornice su podignute još u vrijeme Petra Velikog, pa je prisutna istrošenost zaliha i ovdje nema mnogo obojenih metala.

2. **centralna regija** – kurska magnetska anomalija ; najznačajnije mjesto proizvodnje crne metalurgije

3. **sibirski centar** – on se formirao na ugljenu iz Donbasa i na nalazištima željezne rude planinskih dijelova zapadnog Sibira.

U Centralnoj regiji ima najviše obojene metalurgije. Po važnosti još se može izdvojiti i **kamsko – ačinska regija** i područje grada Noriljska (taj grad se još naziva «gradom niklja»).

U Sibiru su smješteni i centri za proizvodnju aluminija jer tamo ima mnogo vode koja je potrebna za obradu aluminija.

Strojogradnja – pokazuje kako lokacijski faktori funkcioniraju ne velikom teritorijalnom prostoru Rusije. Možemo izdvojiti pet ključnih faktora lokacije :

1. **blizina centara znanja** : blizina kozmičko – raketne industrije (proizvodnja različite aparature za potebe takvih centara, ali i lokacija u blizini velikih gradova zbog potrošača) Gradovi poput Korovljeva, Krasnojarska, Omska ili Novosibirska (taj grad je sjedište elektrotehnike i aparature za Sibir i akademski grad sa 13 fakulteta i 2 sveučilišta).

2. **vojno – strateški faktor** - premještanje u dubinu Rusije

3. **radna snaga** – za jedan tkalači stroj treba oko 1000 sati rada

4. **blizina metalurške industrije** – oprema za koju je potrebno mnogo metala

5. **prometna povezanost** – razni sastavni dijelovi strojeva grade se na različitim mjestima (specijalizacija).

Gotovo cijela automobilska regija se nalazi u volgo – kamskoj regiji (modeli automobila, npr : Lada, Oka, Uaz, Moskvich...). cijela strojogradnja je danas u potpunosti privatizirana. **malo se više informirati o brodogradnji u Rusiji i proizvodnji bijele tehnike (strojeva i aparata za kućanstvo). **

POLJOPRIVREDA

U Rusiji postoji više prirodnih zona : **1. zona arktičkih pustinja** – obuhvaća samo otoke arktičkog oceana i sjever poluotoka Tajmir – ovaj je teritorij pokriven ledom ili rasutim kamenjem, od vegetacije samo lišajevi i mahovine

2. zona tundre – zauzima 1/6 teritorija Rusije, nalazi se uz obalu arktičkog oceana, ali se pogotovo u istočnom Sibiru širi na oko 500-600 kilometara, pa i više. U tundri se razvijaju glinena tla jer sva vlaga ostaje na površini zbog toga što se ne može dublje spustiti kroz mjerzlotu (permafrost).

3. zona tajge – borealne šume, granica tajge i tundre je izoterma od 10 °C, ovo je najveća prirodna zona u Rusiji, u Sibiru dostiže do 2000 kilometra. Vegetacija ove prirodne zone se mijenja od zapada prema istoku, u europskom dijelu je tamno četinarska šuma, a na istoku postaje svijetla četinarska šuma (osnovno drvo koje ovdje raste je arš – sibirski). Ovdje se javljaju podzoli ili isprana, kisela tla. Istočno od rijeke Jenisej nalaze se borealno-mjerzlotna tla kod kojih se hranjive tvari nalaze samo na površini tla i to su neproduktivna tla koja se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe tek nakon povapnenja, odnosno smanjenja kiselosti.

4. zona mješovitih ili listopadnih šuma – nalazi se južnije od zone tajge, prekida se istočno od Volge, a zatim se pojavljuje na jugu dalekog istoka. Ova se vegetacija mijenja i sa sjevera prema jugu jer je na sjeveru zona mješovitih šuma, a na jugu su listopadne. Od zapada prema istoku počinje sa listopadnim drvećem (bukva i grab), a na istoku prelazi u hrast, javor i lipu. Na jugu se nalaze siva šumska tla, a na sjeveru su busovito podzolirana tla (grmovi, trave) – ova tla su povoljnija za poljoprivredu.

5. zona stepa i lesostepa – prekida se oko zapadnog Sibira – ovdje je velika količina humusa (između 50 i 80 centimetara, pa čak i do 1,5 metara na najplodnijim djelovima). Na ovom prostoru se nalazi černozem ili crnica.

6. zona stepe – tu se nalaze tamno kestenasta tla, plodna, ali ipak manje humusna od crnice.

7. zona pustinja – u Rusiji se ona proteže prikaspijskom nizinom i na istoku predkavkazja. U pustinji su tla podvrgnuta procesu salinizacije (minerali i soli u gornjim dijelovima tla). Procesima irigacije tla mogu postati plodna. U polupustinjama postoje kestenasta i smeđa pustinjska tla, a u pustinji su siva pustinjska tla.

8. zona supropa – obuhvaća Gruziju, u samoj Rusiji je ograničena i specifična, tu zonu karakteristična je crvenica, ali je tu vrlo suho pa su se razvila smeđa suptropska tla. U ovoj zoni od vegetacije nalazimo makiju, drvo borovnice i visoke borove. Ovaj je dio vrlo pogodan za odmor i rekreaciju (vidi shemu u skripti).

U Rusiji se samo 12 % teritorija koristi za poljoprivredu, a pod oranicama je 7 % teritorija. Veliki dio zemlje koji se obrađuje traži melioraciju. Oko 95 % svih pustinja traži intervenciju (u 60 % njih je potrebna melioracija, ali se samo 5 % meliorira). Pod pašnjacima se nalazi najveći dio zone stepe i lesostepe. U doba SSSR-a granice prirodnog osvajanja su se znatno proširile, pa se smatra da je niska proizvodnost danas vezana uz to – područja visokog poljoprivrednog rizika. Omjer ratarstva i stočarstva u Rusiji je 55 % prema 45 %. Udio stočarstva se znatno smanjuje od 1980-ih godina.

U ratarstvu su najbitnije žitarice. U Rusiji se za oko 25 % koristi više kruha i peciva nego u drugim zemljama Europe, a voća i povrća znatno manje. U Rusiji su žitarice još uvijek važna krmna kultura, pogotovo se mnogo koriste ječam i zob, a slabo se koriste hrane sa

dodatkom bjelančevina. Pšenica se, ovisno o rasprostranjenosti, dijeli na ozimu i na jaru. Ozima se sije najesen i dobiva jesenske i zimske padaline pa se od nje dobiva visoka produktivnost zbog velike količine vlage. Ozima pšenica daje 30 cm (zrna) na hektar, a jara 8-10 cm (zrna) na hektar. Svugdje gdje se može sije se ozima pšenica, a granica je tok Volge (istočna granica ozime pšenice je na Volgi). Pšenica se sije na crnici jer pšenica ima slabo razvijeno korijenje i potrebno je jako plodno tlo, ali se ipak sije u nešto sušnijim područjima, a u lesostepama se sade tehničke kulture zbog veće ekonomske isplativosti. Druga važna žitarica je ječam (krmna kultura). Vegetacija ječma traje samo 90 dana i ta žitarica ima znatno veći areal nego pšenica. Treća bitna žitarica je raž koji je gotovo simbol Rusije i ima dugu tradiciju (poznati ruski raženi kruh). Raž ima razvijenije korijenje nego pšenica (može rasti i u sjevernim «kiselijim» područjima). Lan, šećerna repa i suncokret su industrijske (tehničke) kulture. Lan može rasti i u sjevernijim područjima – žarište lana su suptropi (za proizvodnju ulja), migracijom prema sjeveru dolazi do razvoja dugovlaknastog lana (kvalitetna vlakna). Šećerna repa i suncokret moraju rasti u uvjetima toplog ljeta jer se samo tada skuplja dovoljno ulja, odnosno šećera. U Rusiji se koristi oko 118 kilograma po stanovniku danas, a u 1990-im se koristilo oko 130 kilograma po stanovniku (npr. u Poljskoj se koristi oko 150 kilograma krumpira po stanovniku, a u Njemačkoj oko 40 kilograma). Najviše se krumpira proizvodi u lesostepskim krajevima, a zonalnost kod krumpira nije pravi pokazatelj jer se uzgaja i razvija oko svih velikih gradova.

STOČARSTVO

Stočarstvo je u Rusiji u velikoj krizi. Domaća proizvodnja je nekonkurentna pa se poljoprivredni proizvodi moraju uvoziti izvana. Postoje 3 vrste hrane za preživače:

- a) zelene trave su najbogatije hranjivim tvarima i to su djetelina i stajska hrana (sočna i suha). Mliječno stočarstvo se razvija u šumskoj zoni jer hrana mora biti sočna. Mesno stočarstvo se razvija u južnim, sušim krajevima. Postoje ovce tanke i grube dlake. Ovce tanke dlake ne podnose dugi period bez vode. Glavni areali ovčarstva su: donji tok Volge, istočni dio sjevernog Kavkaza i istočni Sibir (u kotlinama). Jeleni se uzgajaju zbog mesa kože i za prijevoz.

???

POLJOPRIVREDNE REGIJE

1. Regija stočarstva intenzivnog tipa – nalazi se istočnije od šumske zone, u ratarstvu prevladavaju ječam, raž i lan, a u stočarstvu mliječno stočarstvo.
2. Ratarsko-stočarska regija – obuhvaća europski dio stepске i lesostepске zone i to je najvažnija žitna zona. Uzgaja se i repa, lan, mesno stočarstvo i svinjogojstvo.
3. Poljoprivredna regija ratarski osvojenog područja Sibira i Dalekog Istoka – ovdje se uzgaja jara pšenica, a u stočarstvu veliku ulogu ima ovčarstvo (ovce tanke dlake).
4. Pašnjačko-stočarska regija europske Rusije – to su pustinje i polupustinje (delta Volge i istok Predkavkazja).
5. Pašnjačko-stočarska regija istočnog Sibira – ovdje je bitno ovčarstvo, mesno stočarstvo u međuplaninskim kotlinama. Najsjeverniji dio te proizvodnje je jug Jakutije (tu je razvijeno i konjogojstvo).
6. Usko specijalizirane ratarske regije – u suptropskim, pustinskim i polupustinjskim regijama. Ovdje se uzgaja vinova loza, kultura dinja, lubenica, tikva. Na obali Crnog mora (suptropi) uzgaja se vinova loza i višegodišnje kulture poput čaja.
7. Regija visokointenzivne poljoprivrede – u okolini velikih gradova
8. Regija uzgoja jelena – u tundri i lesotundri.

9. Regija u rijetko naseljenim područjima – to je tajga sa velikim nenaseljenim područjima, a na podzolima se uzgaja krumpir.

GRADOVI I URBANIZACIJA U RUSIJI

SSSR je bio zemlja unutar koje kriteriji za izdvajanje gradova nisu bili isti, pa je to ovisilo od zemlje do zemlje. Tako je status grada u Ukrajini isključivo moglo dobiti naselje sa više od 10 000 stanovnika, a u Gruziji je bilo dovoljno 5000 stanovnika. Danas u Rusiji, da bi neko naselje bilo grad, većina zaposlenih mora biti zaposlena u nepoljoprivrednim djelatnostima, a grad mora imati minimalno 12 000 stanovnika. U Rusiji se gradovi klasificiraju prema veličini (broju stanovnika): manje od 20 000 su mali gradovi, od 20-50 000 su manji gradovi, od 50-100 000 su srednje veliki gradovi, od 100 000 do 1 milijun su veliki gradovi, a najveći gradovi su oni sa više od 1 milijun stanovnika. Ova podjela na veličinu bila je bitna u bivšem SSSR-u jer je o njoj ovisila izgradnja infrastrukture za svaki pojedini grad. Tako npr. gradovi manji od 20 000 nisu imali organiziran javni prijevoz, grad sa više od 100 000 stanovnika dobivao je tramvaj, a sa više od 500 000 stanovnika tramvaj i trolejbus. Ovakvu podjelu gradova je naslijedila i Rusija. U Rusiji postoje i naselja gradskog tipa i to su turistička, rudarska ili industrijska naselja. Ta naselja imaju između 3 i 12 tisuća stanovnika i karakterizira ih da je čak 85 % stanovništva zaposleno u nepoljoprivrednim djelatnostima.

S obzirom na veličinu može se reći da u Rusiji ima samo 3000 gradova, a od tih 3000 gradova čak oko 1000 ih naselja gradskog tipa. Sveukupno Rusija ima 11 milijunskih gradova. Danas u toj zemlji dolazi do opadanja broja gradskog stanovništva, pa su tako Perm i Volgograd u zadnjih nekoliko godina izgubili stanovništvo i pali ispod brojke od jedan milijun.

Prva faza urbanizacije u Rusiji traje do 1861. godine (kada je ukinuto kmetstvo). Prvi slavenski gradovi na prostoru Rusije su se počeli formirati u srednjem vijeku (Novgorod, Pskov, Ladoga ...). Do 1861. godine gradovi su se najbrže razvijali u doba Petra I koji inzistira na razvoju manufakture, ali zbog kmetstva nije bilo dovoljno raspoložive radne snage. Druga faza traje od 1861. pa do 1917. godine. Nakon ukidanja kmetstva veliki broj seljaka bio je slobodan pa se time pojavilo mnogo raspoložive radne snage koja u velikom broju seli u gradove. Tako je već 1917. godine oko 17 % stanovništva Rusije živjelo u gradovima. U toj su fazi postojala tri područja urbanizacije: a) međurječje između Oke i Volge, b) područje Urala i c) područje uz transsibirsku magistralu. Treća faza počinje 1917. godine i traje do 1941. godine. Za vrijeme SSSR-a se mnogo ulagalo u industriju, pa su se gradovi razvijali i okrupnjavali tamo gdje je postojala velika koncentracija radne snage, a to su uglavnom bili već postojeći gradovi. Četvrta faza je kratka i traje od 1941. do 1945. godine. U to se vrijeme industrija širi u područja izvan ratnih opasnosti, pa gradovi niču istočno od Volge, u zapadnom Sibiru i dijelu neurbaniziranog Urala. Peta faza traje od 1945. pa do danas. To je faza brze urbanizacije (brzog rasta gradova). Godine 1946. u gradovima Rusije je živjelo 40 % stanovništva, a danas 73 % ruskog stanovništva živi u gradovima. Donedavno su rasli samo najveći gradovi sa više od 100 000 stanovnika, a danas se javljaju aglomeracije koje mogu biti policentrične i monocentrične. Gradska aglomeracija Moskve obuhvaća 13 milijuna stanovnika (ona je monocentrična). St. Petersburg sa svojom aglomeracijom ima oko 6,5 milijuna stanovnika i također predstavlja monocentričnu aglomeraciju. U aglomeraciji Kuzbas postoje četiri grada između 100 i 400 tisuća stanovnika, ali niti jedan grad ne dominira i to

je policentrična aglomeracija. U Rusiji nema megalopolisa (opća gustoća naseljenosti je samo 8 st./km² pa se ne događa srastanje velikih aglomeracija. Također, u Rusiji nije došlo do suburbanizacije, kao ni širenja gradskog načina života u ruralne sredine. Zato možemo reći da je urbanizacija u Rusiji imala i još uvijek ima neka specifična obilježja.

U Rusiji, zbog njene veličine, bitan je geografski i prometni položaj za razvoj gradova (primjer Moskve ili St.Petersburga koji se nalazi na sjecištu baltičkog bazena i jedinstvenog riječnog sistema koji povezuje cijeli europski dio Rusije). Npr. grad Samara se razvio jer se nalazi na sjecištu Volge i transsibirske magistrale. Dobar primjer važnosti povoljnog položaja kao prednosti za nastanak grada vidi se na primjeru sela Gusjevke od kojeg je iz malog sela nastao milijunski grad Novosibirsk (blizu je i Kuz-bas). Novosibirsk se još naziva sibirski Chicago, a nastao je u malo više od sto godina od tog malog sela.

Sjeverozapad je najurbaniziraniji dio Rusije, a najmanje urbanizirana su poljoprivredna područja, sjeverni Kavkaz i regija černoizjema. Razlike u stupnju urbanizacije ovise i o etničkom sastavu stanovništva i tamo gdje prevladavaju slavenski narodi gradovi su veći kao i stupanj urbanizacije. Na području neslavenskog stanovništva stupanj urbanizacije je mnogo manji.

SOCIJALISTIČKI GRAD

U Rusiji je nakon Oktobarske revolucije bilo mnogo ideja kako bi grad trebao izgledati. Smatralo se da su lokalne gradske zajednice nužne, pa su se uveli razni projekti po kojima su se gradovi širili ili izgrađivali novi.

- **linearni grad** – primjer su Stalingrad i Magnitogorsk'. Po toj ideji linearnog grada, grad ne smije biti prevelik i trebao bi imati od 50 do 60 000 stanovnika. Svaki veći grad od toga smatran je nusproizvodom kapitalizma. Linearni grad je bio odijeljen na zone i prevladavala je ideja da se u takvom gradu sve može obaviti pješke ili na biciklu.

- **ideja mikrorajona** – gradovi se dijele na mikrorajone u kojima je živjelo od 8 do 12 tisuća stanovnika i to je bilo tako proračunato da je svaki stanovnik imao mogućnost doći do nekog objekta pješke. Propisani su bili i standardi stanovanja, kao i koliko svaki stanovnik ima pravo posjedovati kvadrata stambenog prostora. Nakon drugog svjetskog rata običnom stanovniku država je «davala» 5 m² stambenog prostora. Naravno, veliki broj stanova se raspodjeljivao preko raznih ministarstava i organizacija, pa su nastali veliki kontrasti u stanovanju (npr. u djelovima grada namijenjenim za visoko obrazovane znanstvenici su dobivali kuće, a «obični» visokoobrazovani ljudi samo stanove u zgradama). U raznim djelovima bivšeg SSSR-a način života i uvjeti stnovanja bili su različiti. Npr. u gradu Samarkandu (Uzbekistan) došlo je do velikih migracija za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata, pa je došlo do unutargradske segregacije između Rusa i neruskog stanovništva. U grad Kazan doseljavaju se Tataři, ali oni su bivše agrarno stanovništvo, pa nisu dobivali pristup stanovima koje su umjesto njih dobivali Rusi, pa su Tataři na državnom zemljištu morali sami i ilegalno izgrađivati svoje stambene objekte.

Bivši socijalistički grad možemo usporediti sa kapitalističkim gradom prema strukturi. Kod kapitalističkog grada cijena zemljišta određuje strukturu grada, pa dolazi do opadanja naseljenosti od središta prema periferiji. U socijalističkim gradovima ne postoji nagli pad naseljenosti prema periferiji jer nema tržišnih faktora, već opadanje naseljenosti ovisi o tome kada je izgrađen koji dio grada i koja se tehnologija koristila pri izgradnji grada. Bitan faktor koji je utjecao na veliku koncentraciju stanovništva u socijalističkim gradovima i slabo opadanje naseljenosti prema periferiji bila je industrija koja je bila smještena u tim gradovima. Još i danas je u većini bivših socijalističkih gradova više od 10 % industrije smješteno u središnjim djelovima gradova.

Gotovi seminarski, maturski, maturalni i diplomski radovi iz raznih oblasti, lektire , puškice, tutorijali, referati - specijalizovan tim za usluge visokokvalitetnog pisanja, istraživanja i obradu teksta za kompletan region Balkana.

Posetite nas na sajtovima ispod:

WWW.MATURSKIRADOVI.NET

WWW.SEMINARSKIRAD.ORG

WWW.MATURSKI.NET

WWW.MATURSKI.ORG

WWW.SEMINARSKIRAD.INFO

Dostupni smo Vam 24h 365 dana u godini.

Za gotove verzije rada obratiti se na mail:

maturskiradovi.net@gmail.com

061/ 11-00-105

Seminarski, diplomski, maturski radovi, prevodi na engleski i eseji...